

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
МІЖНАРОДНИЙ ФОНД «ВІДРОДЖЕННЯ»
НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ

СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

**Програма та матеріали
науково-практичного семінару
4 жовтня 2010 р.**

Харків
Видавництво НУА
2010

УДК 378.014.1(477)(063)
ББК 74.584(4УКР)к0я431+67.9(4УКР)303.3я431
С77

Редакційна колегія:

Астахова В. І., д-р іст. наук; Астахова К. В., д-р іст. наук;
Астахов В. В., канд. юрид. наук; Войно-Данчишина О. Л., канд.
юрид. наук.; Герасіна Л. М., д-р соціол. наук.; Довгаль О. А.
(відп. ред.), д-р екон. наук; Михайльова К. Г., д-р соціол. наук;
Нестеренко П. В., канд. юрид. наук; Шестопад С. М., канд.
юрид. наук

С77 **Становлення** освітнього права в Україні : прогр. та матеріали наук.-практ. семінару, Харків, 4 жовт. 2010 р. / М-во освіти і науки України, Міжнар. фонд «Відродження», Харк. облдержадмін., Нар. укр. акад. ; [редкол.: В. І. Астахова та ін.]. – Х. : Вид-во НУА, 2010. – 124 с.

У матеріалах конференції наведено погляди вчених і практиків – керівників вищої школи на процеси, що відбуваються в сучасній освіті, подано оцінки стану, тенденцій та перспектив розвитку освітнього законодавства в цілому, та зокрема Закону України «Про вищу освіту» та інших нормативно-правових актів. Розглянуто можливості використання досвіду інших країн в регулюванні освітніх відносин та кодифікації норм освітнього права.

УДК 378.014.1(477)(063)
ББК 74.584(4УКР)к0я431+67.9(4УКР)303.3я431

©Народна українська академія, 2010

Регламент роботи

- 10.00–11.00 Заїзд та реєстрація учасників
- 11.00–13.00 Відкриття. Пленарне засідання.
- 13.00–13.30 Перерва на каву
- 13.30–14.30 Круглий стіл. Дискусія
- 14.30–15.00 Закриття. Обговорення рекомендацій семінару

Порядок роботи

Постановчі доповіді – до 20 хвилин

Доповіді та повідомлення – до 10 хвилин

Участь у дискусії – 5–7 хвилин

Робочі мови конференції:

українська, російська, англійська

Семінар проводиться на базі Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» за адресою: м. Харків, вул. Лермонтовська, 27 (конференц-зал).

Телефони оргкомітету:

тел./факс (057) 714-92-62; тел. (057) 716-44-05

e-mail: nio@nua.kharkov.ua

ОРГКОМІТЕТ

Члени оргкомітету

Довгаль О. А.

голова оргкомітету, завідувач кафедри економічної теорії та права Народної української академії, доктор економічних наук, професор

Михайльова К. Г.

проректор з науково-дослідної роботи Народної української академії, доктор соціологічних наук, професор

Шелудько Л. В.

учений секретар семінару, начальник відділу науково-дослідної роботи Народної української академії

Робоча група

Астахов В. В.

декан факультету «Бізнес-управління» Народної української академії, кандидат юридичних наук, професор

Богущий В. Ю.

юрисконсульт Народної української академії

Войно-Данчишина О. Л.

доцент кафедри економічної теорії та права Народної української академії, кандидат юридичних наук

Кравчина І. Б.

ст. викладач кафедри економічної теорії та права Народної української академії

Нестеренко П. В.

доцент кафедри економічної теорії та права Народної української академії, керівник проекту «Освітнє право України», кандидат юридичних наук

Степанова М. І.

начальник відділу зовнішніх зв'язків Народної української академії

ВІДКРИТТЯ СЕМІНАРУ

Вітання

Астахова Катерина Вікторівна від Народної української академії
перший проректор
Народної української академії,
доктор історичних наук, професор

Довгаль Олена Андріївна від кафедри економічної теорії та права Народної української академії
завідувач кафедри економічної теорії та права Народної української академії,
доктор економічних наук,
професор

Заплотинська Олена Олександрівна від Міжнародного фонду «Відродження»
менеджер Освітньої програми

ПОСТАНОВЧІ ДОПОВІДІ

Комаров В'ячеслав Васильович Новий закон про вищу школу
проректор з навчально-методичної роботи Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук,
професор

Бандурка Олександр Маркович Актуальні проблеми правового регулювання вищої освіти в Україні
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

<p>Шишка Роман Богданович
завідувач кафедри господарського права і процесу МФЮА,
доктор юридичних наук, професор,
академік АН ВШ України</p>	Підходи до поліпшення якості освіти в Україні
<p>Герасіна Людмила Миколаївна
професор кафедри соціології
Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого,
доктор соціологічних наук</p>	Правовий контекст содействія «инновационной педагогике» в высшем образовании
<p>Гончарова Галина Степанівна
доцент кафедри трудового права
Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук</p>	Правове регулювання трудових відносин з керівними працівниками вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації
<p>Покросва Любов Денисівна
директор Харківського обласного науково-методичного інституту безперервної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент</p>	Шляхи вдосконалення та розвитку нормативного простору післядипломної освіти в Україні

ДОПОВІДІ

<p>Деменко Ольга Іванівна
начальник Департаменту з гуманітарних та соціальних питань Харківської міської ради</p>	Система правової освіти в м. Харкові
<p>Михайленко Галина Володимирівна
заступник начальника Головного управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації, начальник управління загальної середньої освіти</p>	Система правової освіти та виховання в Харківській області

Астахов Віктор Вікторович

декан факультету
«Бізнес-управління»
Народної української академії,
кандидат юридичних наук,
професор

К вопросу о кодификации
образовательного
законодательства

Верхогляд

Ольга Олександрівна

проректор Українсько-
американського інституту
«Вісконсінський міжнародний
університет (США) в Україні»,
доктор філософії з адміністрування
у сфері освіти;

Розвиток американського
законодавства у сфері
освіти у ХХ–ХХІ ст.

Романовський

Олександр Олексійович

ректор Українсько-американського
інституту «Вісконсінський
міжнародний університет (США)
в Україні», доктор педагогічних наук,
професор;

Романовська Юлія Юріївна

завідувач кафедри англійської філології
Національного педагогічного
університету ім. М. П. Драгоманова,
кандидат філологічних наук, професор

Михальов Владислав

студент III курсу
Народної української академії

Молодіжна політика
України

ПОВІДОМЛЕННЯ

Астахова

Валентина Іларіонівна

ректор Народної української академії, доктор історичних наук, професор, академік АН ВШ України

К вопросу о противоречиях в определении правового статуса украинских студентов

Астахова Катерина Вікторівна

перший проректор Народної української академії, доктор історичних наук, професор

Концептуальные подходы к формированию стратегии образовательного права и потребности времени

Астахова

Катерина Вікторівна (мол.)

доцент кафедри економічної теорії та права Народної української академії, кандидат економічних наук

Экономические парадоксы образовательного права

Богомаз Костянтин Юхимович

завідувач кафедри соціології Дніпродзержинського національного технічного університету, доктор історичних наук, професор;

Шеломовська О. М.

аспірант кафедри права та європейської інтеграції Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Адаптація зарубіжного досвіду щодо впровадження освітнього права в системі вищої освіти України

Бойчук Дмитро Валерійович
начальник кафедри цивільного
права та цивільного процесу
Кіровоградського юридичного
інституту ХНУВС,
кандидат юридичних наук

Елементи педагогічної
майстерності

Валєєв Руслан Гельманович
заступник начальника кафедри
конституційного та міжнародного
права Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка,
кандидат юридичних наук

Форми навчального
процесу в нормативних
актах, педагогічній теорії
та практиці

**Венедиктова
Ірина Валентинівна**
завідувач кафедри цивільно-
правових дисциплін ХНУ
ім. В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент

Стандарти образования
как необходимое условие
оказания образовательных
услуг

**Войно-Данчишина
Ольга Леонідівна**
доцент кафедри економічної
теорії та права Народної
української академії,
кандидат юридичних наук

Статус научно-
педагогических работников:
трудоое
и образовательное
законодательство

**Горбунова-Рубан
Світлана Олександрівна**
заступник міського голови,
директор Департаменту охорони
здоров'я та соціальних питань

Доступне правосуддя
у сфері освіти для осіб
з інвалідністю

Грабар Оксана
студентка V курсу
Національної юридичної академії
України ім. Ярослава Мудрого

Право на здобуття другої
вищої освіти та умови його
реалізації

Гужва Антон Миколайович
ст. викладач кафедри цивільно-
правових дисциплін
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

Особливості договору про
створення на замовлення
та використання твору
у ВНЗ

Гурак Руслан Васильович
проректор з фінансово-правових
питань Приватного вищого
навчального закладу
«Європейський університет»,
кандидат юридичних наук

Організаційно-правові
форми вищих навчальних
закладів в Україні

**Дікова-Фаворська
Олена Михайлівна**
ректор Житомирського економіко-
гуманітарного інституту
«Університет «Україна»,
доктор соціологічних наук,
професор

Правові гарантії щодо
освіти осіб
з функціональними
обмеженнями здоров'я

Довгаль Олена Андріївна
завідувач кафедри економічної
теорії та права Народної
української академії, доктор
економічних наук, професор

К вопросу о направлениях
модернизации системы
образования Украины
в условиях международной
конкуренции

Загородній Артем Сергійович
викладач навчально-наукового
інституту права, економіки
та соціології Харківського
національного університету
внутрішніх справ (ХНУВС)

Проблеми
одностороннього
розірвання договору про
надання освітніх послуг
ВНЗ на вимогу виконавця

<p>Загородній Сергій Андрійович доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ХНУВС, кандидат юридичних наук</p>	<p>Окремі пропозиції щодо класифікації освітніх послуг, які надаються ВНЗ</p>
<p>Зайцева Тетяна Володимирівна викладач кафедри цивільного права та цивільного процесу Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС</p>	<p>Проблема формування сучасного викладача вищого навчального закладу освіти</p>
<p>Ладиченко Віктор Валерійович професор кафедри правознавства Київського національного торговельно-економічного університету, доктор юридичних наук</p>	<p>Гуманістичні цінності та проблеми вищої юридичної освіти</p>
<p>Малай Людмила магістр економіки</p>	<p>Система образования в Республике Молдова</p>
<p>Масалітіна Олена Євгенівна викладач кафедри економіки підприємства Народної української академії</p>	<p>К вопросу образовательного кредитования в Украине</p>
<p>Михайльова Катерина Геннадіївна проректор з науково-дослідної роботи Народної української академії, доктор соціологічних наук, професор</p>	<p>Нормативно-правовое регулирование образовательных практик как социальная необходимость</p>

<p>Нестеренко Поліна Віталіївна доцент кафедри економічної теорії та права Народної української академії, кандидат юридичних наук</p>	<p>Сравнительный анализ украинского и европейского законодательства в сфере образования</p>
<p>Одинцова Олена Олексіївна доцент кафедри правових і загальнотеоретичних дисциплін Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, кандидат юридичних наук</p>	<p>Основные направления совершенствования национального образовательного законодательства</p>
<p>Савош Галина Петрівна доцент кафедри філософії і політології Дніпропетровської будівельної академії, кандидат соціологічних наук</p>	<p>Правове забезпечення освітньо-виховного процесу особистості у ВНЗ</p>
<p>Свічкарьова Ярослава Віталіївна доцент кафедри цивільного права та цивільного процесу Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС, кандидат юридичних наук, підполковник міліції</p>	<p>Впровадження інноваційних процесів у систему вищої освіти</p>
<p>Сидоренко Олександр Леонідович директор Харківського регіонального Центру оцінювання якості освіти, доктор соціологічних наук, професор, член-кореспондент Академії педагогічних наук України</p>	<p>Законодавча основа забезпечення ЗНО в Україні</p>

**Смирнова
Марія Володимирівна**
експерт ФДУ «Федеральний
центр освітнього законодавства»,
кандидат юридичних наук

Актуальные проблемы
образовательного права

**Сорокіна
Людмила Миколаївна**
доцент кафедри соціології
Дніпродзержинського
національного технічного
університету,
кандидат соціологічних наук

Правова культура
суспільства: можливості
освіти у формуванні та
розвитку правової держави

**Тимошенко
Ігор Владиславович**
професор кафедри економічної
теорії та права Народної
української академії,
кандидат економічних наук;
Нашекіна Ольга Миколаївна
доцент кафедри менеджменту
Національного технічного
університету «Харківський
політехнічний інститут»,
кандидат фізико-математичних
наук

Розбудова освітнього права
в Україні як об'єкт
економічного аналізу

Топчій Тетяна Василівна
голова Фрунзенської районної
ради м. Харкова, кандидат
соціологічних наук

Проблеми правового
супроводження
безперервної освіти

Юніна Марина Петрівна
викладач кафедри цивільного
права та цивільного процесу
Кіровоградського юридичного
інституту ХНУВС

Методи навчально-
виховного процесу

Ciorba Valeriu
Moldovan Association of Young
Researchers «PRO-Science»,
President;

Educational legislation
in Moldova: realities and
perspectives

Beregoi Elena
PhD student,
deputy-director
«Mihail Kogălniceanu» Lyceum

Sevda Huseynova
University of Languages,
School of International Relations
and Great Britain Studies,
BS and master

Education system
in Azerbaijan

У дискусії беруть участь:

Беловол Тетяна (м. Харків), Богуцький Володимир Юрійович (м. Харків), Гайков Анатолій Опанасович (м. Харків), Гончарова Марина (м. Київ), Данько Наталя Іванівна (м. Харків), Зверко Тамара Василівна (м. Харків), Кащавцев Олександр (м. Харків), Ковтунець Володимир (м. Київ), Козиренко Микола Петрович (м. Харків), Козицька Ірина Володимирівна (м. Харків), Кокарев Дмитро (м. Київ), Комір Людмила Іванівна (м. Харків), Кравчина Ірина Борисівна (м. Харків), Куценко Станіслав (м. Київ), Панченко Дмитро Ігорович (м. Харків), Петрова Наталя (м. Івано-Франківськ), Сахненко Оксана Іванівна (м. Харків), Шелудько Лариса Вагізівна (м. Харків).

В. И. Астахова

доктор исторических наук

Народная украинская академия

(e-mail: rector@nua.kharkov.ua)

К ВОПРОСУ О ПРОТИВОРЕЧИЯХ В ОПРЕДЕЛЕНИИ ПРАВОВОГО СТАТУСА УКРАИНСКИХ СТУДЕНТОВ

Не вызывает сомнений то, что образовательное право не может быть полноценным праворегулирующим документом без четкой разработки прав и обязанностей одного из главных субъектов образовательного процесса – студенчества. Конечно, правовой статус студентов достаточно четко прописан в Законе Украины «О высшем образовании», в ряде подзаконных актов и постановлений Кабинета Министров, однако крайне заторможенный процесс обновления этих документов и, наоборот, невероятное ускорение темпов происходящих в высшей школе изменений требуют кардинального обновления подходов к проблемам студенчества и со стороны государства, и со стороны органов власти на местах, и профсоюзов, и других общественных организаций.

Неопределенность социального положения студентов, их правового статуса порождает бесконечные правовые коллизии, вызывает недоразумения и прямое недовольство во взаимоотношениях между властью и студенчеством, даже в рамках отдельных учебных заведений. Достаточно назвать такие примеры, как студенческие льготы на проезд в городском транспорте, права и обязанности органов студенческого самоуправления, а также возможности их влияния на учебно-воспитательный процесс; регулирование взаимоотношений между студсоветами общежитий и администрацией вузов и многое другое.

Ощутимо обостряется проблема определения прав и обязанностей так называемых «контрактников», составляющих в настоящее время большую часть украинского студенчества, но ощущающих себя в стенах своих вузов людьми второго сорта, хотя

именно они в значительной степени обеспечивают финансовые возможности своих учебных заведений, в том числе и тех студентов, которые обучаются за счет бюджета.

Деление студентов на всемогущих любимцев-бюджетников и бесправных контрактников – это не просто социальная проблема, которая постепенно обостряется в студенческих аудиториях. Это взрывоопасная зона, порождающая глубокие социальные противоречия и даже правонарушения. Не менее остро стоит в этом плане вопрос правового статуса студентов частных вузов. Этот контингент вообще даже не третий, а двадцать пятый сорт студенчества, который зачастую рассматривается и властными структурами, и СМИ, и даже коллегами из государственных вузов, как полукриминальный элемент, цель которого прикупить за деньги диплом государственного образца, а учиться он не имеет ни способностей, ни возможностей, ни элементарного желания. Однако двадцать лет существования частной высшей школы в Украине свидетельствуют о прямо противоположном: выпускники частных вузов, тысячи, которые сегодня успешно работают в народном хозяйстве страны, имеют даже в условиях кризиса высокий спрос на рынке труда, интенсивные показатели карьерного роста и активную жизненную позицию.

Очевидно, что без снятия подобных противоречий, без кардинального обновления правового статуса студенчества не удастся разрешить те недоразумения, проблемы и даже прямые правовые нарушения, которые все более болезненно проявляются в системе высшего образования страны. Причем в разработке современных основ образовательного права должны принимать реальное участие не только специалисты-правоведы, но и представители администрации вузов, родительская общественность и, безусловно, сами студенты. В противном случае разработка правовых документов будет носить односторонний характер, а образовательная политика государства не сможет быть реализована на уровне требований, предъявляемых временем.

Е. В. Астахова

доктор исторических наук

Народная украинская академия

(e-mail: rector@nua.kharkov.ua)

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРАВА И ПОТРЕБНОСТИ ВРЕМЕНИ

Не будучи специалистом в области права вообще и образовательного права в частности, очень осторожно отношусь к предоставленной возможности высказаться относительно тех процессов, которые протекают в современном образовании Украины в связи с принятием нового Закона «О высшем образовании».

Смущает несоответствие между добротной, детально прописанным алгоритмом решения правовых вопросов функционирования высшей школы и отсутствием анализа принципиальных изменений, произошедших в сфере образования, отказ от учета которых ставит под сомнение многие тактические схемы и механизмы, заложенные в законе.

Во-первых, в Украине по-прежнему трактуют образование как важнейшую отрасль народного хозяйства, которая влияет на развитие социально-экономической сферы. В то время как в большинстве развитых стран (и даже в ряде государств СНГ) образование определяют как основу модернизации общества.

Во-вторых, при достаточно активном декларировании прав университета на широкую автономию, за государством по-прежнему сохраняют многие регламентирующие функции, которые выполнять в современных условиях не только не целесообразно, но уже практически невозможно. Речь идет о том, что образование в новой экономике составляет ядро карьеры в течение всей жизни, в то время как еще во второй половине XX века карьера основывалась на накоплении авторитета и жизненного опыта в рамках регулярной деятельности. Как результат –

происходит индивидуализация образовательных траекторий: большую часть набора образовательных услуг формирует уже не государство по отношению к пассивному обучаемому, а самостоятельный человек для себя самого [1, с. 39].

В современном обществе профессия перестает структурировать человеческую личность. Дело не только в том, что изменение структуры рынка труда происходит теперь значительно быстрее, чем смена поколений. Дело в том, что в обществе, которое превращается из классоцентричного в антропоцентричное, уникальные человеческие личности могут создавать для себя индивидуальные, подвижные и локальные сферы занятости, по-новому, гораздо менее жестко и однозначно, интегрируемые в социальное целое. В этих условиях первоочередной задачей образования становится обучение каждого индивида умению определять собственную образовательную траекторию в соответствии с меняющейся жизненной и профессиональной ситуацией [2, с. 79].

Список литературы

1. Волков А. Е. Российское образование – 2020: модель образования для инновационной экономики / А. Е. Волков, Я. И. Кузьминов, И. М. Реморенко и др. // Вопр. обр. – 2008. – № 1. – С. 32–64.
2. Строгеецкая Е. В. Идея и миссия современного университета / Е. В. Строгеецкая // Вопр. обр. – 2010. – № 4. – С. 67–81.

В. В. Астахов

кандидат юридических наук

Народная украинская академия

(e-mail: rector@nua.kharkov.ua)

К ВОПРОСУ О КОДИФИКАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

В современной классификации отраслей, составляющих систему права Украины, образовательное право в качестве самостоятельной отрасли отсутствует. Это обусловлено многими причинами, в основе которых лежит дискуссия относительно того, считать ли образовательное право правовой отраслью или нет. Главным аргументом противников является то, что у образовательного права отсутствуют собственные предмет и метод правового регулирования общественных отношений – главные критерии отраслевой дифференциации. Сторонники же необходимости выделения образовательного права в качестве отрасли права полагают, что уже сама природа и специфика отношений, складывающихся в сфере образования, дают все необходимые и достаточные основания для его выделения как сложившейся правовой отрасли, имеющей комплексный характер.

Нам представляется, что современный уровень развития правовой и образовательных систем в демократическом Украинском государстве, резкий количественный рост и иерархическое усложнение нормативно-правового массива, регулирующего образовательные отношения, а также исключительная значимость образования как социального института в нашу эпоху и ряд других факторов и условий объективно приводят не только к признанию и обоснованию возможности, но и необходимости выделения образовательного права как комплексной правовой отрасли, занимающей важное место как в целом в правовой системе общества, так и в системном строении самого права.

Отношения в сфере образования подпадают под регулирование норм административного, гражданского, трудового, земельного, налогового, бюджетного и т. д. законодательства. Совокупность

норм данного законодательства, направленных на регулирование образовательных отношений, получила условное обозначение – комплексное образовательное законодательство, одной из характерных черт которого в настоящее время является наличие разнообразных противоречий, которые приводят к коллизиям, обусловленным неточным толкованием правовых конструкций применительно к образовательным учреждениям и которые имеют место между чисто образовательным законодательством, образовательным и гражданским, бюджетным, гражданско-процессуальным, а также законодательством и судебной практикой.

Список литературы

1. Астахов В. В. Конкуренция в сфере предоставления образовательных услуг в условиях глобализации образовательного пространства: проблемы совершенствования законодательства / В. В. Астахов // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – 2008. – Т. 14. – С. 29–44.

2. Белорусские депутаты приняли в первом чтении проект Кодекса об образовании [Электронный ресурс] // News21.by. – 2009. – 5 нояб. – Режим доступа: <http://news.21.by/society/2009/11/05/397361.html>.

3. В 2009 году в Молдове примут новый Кодекс об образовании [Электронный ресурс] // Новости содружества : информ. канал / Межгос. телерадиокомпания «Мир». – 2008. – 22 сент. – Режим доступа: <http://mirtv.ru/content/view/42133/12/>.

4. Кванина В. В. Гражданско-правовое регулирование отношений в сфере высшего профессионального образования / В. В. Кванина. – М. : Готика, 2005. – 368 с.

5. Козырин А. Н. Современные контуры образовательного права [Электронный ресурс] / А. Н. Козырин // Закон. – 2007. – №4. – С. 17–28. – Режим доступа: www.kozyrin.ru/userfiles/documents/march.doc.

6. Материалы проведения круглого стола по проблемам законодательного обеспечения образовательной деятельности, 10 окт. 2009 г. / Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина. – Х., 2009.

7. Ягофаров Д. А. Теоретические и практические аспекты кодификации образовательного законодательства [Электронный ресурс] // Образовательное нормотворчество и проблемы кодификации российского законодательства об образовании : моногр. / Д. А. Ягофаров, Н. Н. Хридина, Е. А. Васильченко ; Федерал. центр образоват. законодательства. – Екатеринбург, 2006. – Разд. 3.2. – Режим доступа: <http://www.lexed.ru/pravo/theory/normotvorchestvo/?32.html>.

Е. В. Астахова (мл.)

кандидат экономических наук

Народная украинская академия

(e-mail: rector@nua.kharkov.ua)

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПАРАДОКСЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРАВА

Учебное заведение работает одновременно на двух рынках: рынке образования и рынке труда. Вуз предоставляет обществу образовательные услуги определенного вида и одновременно представляет результаты своей деятельности, потребителями которых являются предприятия и организации различных отраслей экономики, на рынке труда. Эта двойственная природа деятельности вуза вносит значительную путаницу в определение его продуктов, целевых рынков сбыта и групп потребителей.

Образование является социально-экономическим институтом, регулирующим процесс производства, обмена и распределения образовательного продукта. Образовательный продукт может быть представлен в товарной форме – в виде знаний, которые представляют собой совокупность информации определенной профессиональной ориентации, собранных в образовательные программы в рамках определенной специальности. Результатом воплощения данной товарной формы является диплом, который, будучи объектом купли-продажи на рынке образовательных услуг, выступает товаром в отношениях товарно-денежного обмена как на рынке образования, так и рынке труда.

Предложение образовательных услуг в рамках единого образовательного пространства осуществляют государственные и частные вузы, которые занимают треть рынка и ужесточают конкуренцию. С точки зрения рыночной структуры рынок образовательных услуг является рынком монополистической конкуренции. На это указывает дифференцированность образовательного продукта, как по потребительским характеристикам, так и по уровню качества. Следует заметить, что образовательное пространство в пределах рынка неоднородно и с точки зрения

студентов и учебных заведений, и с точки зрения предлагаемого продукта.

Потребителей образовательного продукта можно условно разделить на получателя и инвестора (покупателя). Непосредственными получателями образовательного продукта являются студенты, получающие образование зачастую безвозмездно, на правах подарка, капиталовложений родителей в будущий карьерный рост или за счет государственного бюджета. Отсутствие материальной ответственности перед инвестором образования порождает распространение оппортунистического поведения студента, снижение качества обучения, работы в полную силу, учебу для формального овладения определенными специальными знаниями.

Таким образом, сфера образования имеет двойственные параметры в экономическом понимании, что осложняет процесс разработки образовательного права в Украине, стандартизации норм права для различных субъектов института образования (государственного и частного образования) по результатам образовательной деятельности.

Список литературы

1. Сметана В. В. Особенности Франчайзинга в системе российского образования [Электронный ресурс] / В. В. Сметана // Институт управления, бизнеса и права. – 2006г. – Режим доступа: <http://franchisinglaw.ru/content/s8/>. – Заглавие с экрана.
2. Бочков В. Е. Институциональный инструментарий формирования экономики знаний – система открытого дистанционного образования / В. Е. Бочков // Право и образование. – 2005. – № 6. – С. 39–50.
3. Шаммазов А. Роль университетов в реализации инновационной стратегии регионов [Электронный ресурс] / А. Шаммазов // Экономика и образование сегодня. – 2004. – Окт. – Режим доступа: <http://www.eed.ru/science>. – Заглавие с экрана.

К. Ю. Богомаз

*доктор історичних наук
Дніпродзержинський державний
технічний університет*

О. М. Шеломовська

*Дніпропетровський регіональний
інститут державного управління
Національної академії державного
управління при Президентові
України*

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Інтеграція в європейський освітньо-науковий простір вимагає від України істотних змін у системі освіти – її трансформації відповідно до європейських стандартів, пошуку та реалізації нових технологій навчання, підвищення якості освіти та ін. Усе це можливо лише за наявності ефективного правового поля, без якого не побудувати розвинене суспільство знань. 19-річний процес розвитку незалежної української освітнянської галузі створив значний масив законодавчих документів, які безпосередньо стосуються освітньої системи та окремих її підсистем.

Сукупність нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері освіти (відносини, що виникають у процесі виховання і навчання між особами, які навчаються, і освітньою установою, та комплексні відносини, що виникають на стику освітнього та інших галузей права), являє собою освітнє право [5]. Тобто мова йде про те, що освітнє право спрямоване на розв'язання проблем, які виникають в освітній галузі між суб'єктами освітньої діяльності різних держав, органами державної влади і суб'єктами освітньої діяльності, освітньою установою і споживачами освітніх послуг та ін.

Основними джерелами правових норм освітнього права у вищій школі України є Конституція України (ст. 59), Закони України «Про освіту» (1991), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1991), «Про вищу освіту» (2002), Державна національна програма

«Освіта (Україна XXI ст.)» (1993), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Укази Президента України «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні» (1995), «Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів» (1996), «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти» (2004), «Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні» (2008), постанови Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України та ін.

У сфері освіти України вже прийнято велику кількість нормативно-правових актів різного рівня, які мають єдину мету – забезпечити якісне правове регулювання освітньої галузі. Ми вважаємо, що на сьогодні в державі вже сформовано нову самостійну галузь законодавства – освітянську. Однак визнання її як окремої галузі права на державному рівні поки що не відбулося. Це повинно вивести освітню галузь на новий, вищий рівень та дасть змогу більш успішно реалізовувати принцип пріоритетності розвитку системи вітчизняної освіти, своєчасно вносити необхідні корективи до законодавства про освіту, визначати стратегію та шляхи її подальшого удосконалення [2, с. 98].

На нашу думку, в контексті євроінтеграційного поступу України доречно буде розглянути специфіку освітнього законодавства деяких зарубіжних країн та можливості його адаптації до українських умов для застосування в нашій державі. Побудова єдиного освітнього простору, проголошеного Європейським Союзом, зумовила значні перетворення в системах вищої освіти більшості європейських країн. Усі ці зміни відбувалися законодавчим шляхом у напрямі усупільнення освітньої системи та залучення громадськості до управління нею. Розглянемо специфіку трансформації системи вищої освіти та освітнього законодавства на прикладі Великої Британії (як типовий приклад болонської освітньої системи) та Польщі (як посткомуністичної держави, яка стала членом Європейської Спільноти).

У зв'язку з відсутністю у Великій Британії писаної Конституції основними нормативно-правовими актами держави є закони.

Система правового регулювання освітніх відносин складається з актів делегованого законодавства, які в деяких випадках можуть бути ухвалені, оминаючи Парламент, державним міністром та створювати для громадян нові права та обов'язки, змінювати і припиняти існуючі; підзаконні нормативні правові акти, прийняті Урядом і Департаментом у справах дитини, школи та сім'ї; акти органів судової влади.

Велика Британія розпочала модернізацію освіти ще в 1944 році з прийняттям Закону «Про освіту» та підготовкою доповіді «комісії Барлоу» (1946), яка виявила значні суперечності між можливостями системи освіти та соціально-економічними суспільними потребами. «Комісія Робінса» в 1963 р. визначила чотири пріоритети британської вищої освіти: спеціалізація навчання, введення загальнотеоретичної складової у ВНЗ, забезпечення балансу між навчанням та науково-дослідною діяльністю, збереження культурної функції університетів як інститутів соціалізації. На основі цих рекомендацій було створено бінарну систему вищої освіти (сектор університетської освіти та державний сектор професійної вищої освіти як альтернатива університетському), яка дозволила адаптувати вищу школу до сучасних вимог [3].

Умовно велику кількість законів про вищу освіту у Великій Британії можна розділити на основні (профільюючі) – предметом правового регулювання яких є переважно відносини у сфері освіти, та неосновні, які тією чи іншою мірою стосуються освіти. До профільюючих законів (освітнє право) належать: Закон «Про освіту» 1996 р. (базовий нормативно-правовий акт для освітньої сфери Англії та Уельсу), «Про подальшу та вищу освіту» 1992 р. (скасував бінарну систему вищої освіти та надав закладам державного сектору вищої освіти статус університетів); «Про викладання та вищу освіту» 1998 р., «Про вищу освіту» (детально регламентує встановлення плати за навчання та встановлення системи національних грантів) та ін. Варто зазначити, що щорічно (іноді частіше) приблизно шоста частина всіх прийнятих протягом року законів Великої Британії так чи інакше стосується сфери освіти [4].

Дещо інша ситуація щодо впровадження освітнього законодавства в системі вищої освіти спостерігається у республіці

Польща. Діюча система вищої освіти країни ґрунтується на положеннях ст. 70 Конституції країни, які проголошують право на освіту, обов'язковість навчання до 18 років життя, безкоштовність навчання в публічних школах, забезпечення державою рівного доступу до освіти, автономію вищих закладів освіти на засадах, визначених законодавством. Діяльність в освітній галузі регламентується чотирма основними законами: «Про вищу освіту» 1990 р. (скасував монополію держави на створення освітніх закладів та дозволив надавати деякі освітні послуги на платній основі, дозволив утворювати недержавні вищі навчальні заклади), «Про наукові звання і ступені» 1990 р., «Про створення комітету наукових досліджень» 1991 р. та «Про вищі навчальні заклади професійної освіти» 1997 р., які були неодноразово переглянуті та доповнені. З 1999 року в Польщі розпочалася реформа суспільної та адміністративної системи держави, що охопила охорону здоров'я, соціальне страхування та освіту.

Інтеграція освіти Польщі в єдиний європейський освітній простір зумовила впровадження кредитних технологій навчання на базі ECTS, стимулювання мобільності студентів, перехід на систему «бакалавр – магістр», розвиток європейської співпраці у сфері контролю за якістю вищої освіти та ін. Демократизація управління вищою школою виявилася в запровадженні широкої самостійності та самоуправління, яка знайшла своє відображення у законодавстві: надано дозвіл на створення недержавних навчальних закладів на ліберальних умовах (швидкість їх розвитку в Польщі стала найвищою в Європі); право прийняття поточних рішень було передано до демократично обраних груп у ВНЗ; запроваджено конкурсну основу на отримання фінансових засобів; поширення інформації про засади, перебіг та результати процесів прийняття рішень та ін. Поряд із цим у країні було збережено традиційні складові освітньої системи [1, с. 209].

Таким чином, у розвинених європейських країнах загальними тенденціями розвитку вищої освіти та управління нею, відображеними в освітньому законодавстві, є: демократизація і децентралізація управління, розширення автономії вищих навчальних закладів з одночасним посиленням їх підзвітності

і відповідальності перед суспільством, рух у бік ринкових моделей організації, управління і фінансування вищої освіти. Отже, наразі в Україні постала необхідність перегляду деяких нормативно-правових документів стосовно освітніх питань; законодавство, яке регулює освітню сферу, потребує визнання права окремою галуззю (освітнє право) та адаптації його до європейських стандартів. Крім того, сьогодні у вищій школі необхідно започаткувати введення обов'язкової навчальної дисципліни «Освітнє право», як це вже відбувається в деяких країнах, наприклад, у сусідній Російській Федерації. Потребує більш ґрунтовного наукового дослідження стан та тенденції формування правового поля галузі вищої освіти та можливості його розвитку за рахунок адаптації закордонного досвіду.

Список літератури

1. Касьянова С. Система освіти Польщі в рамках реалізації Болонського процесу / С. Касьянова // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – № 3–4. – С. 207–213.
2. Красняков Є. В. Освітнє законодавство не безпідставно претендує на окрему й самостійну галузь законодавства / Є. В. Красняков // Освіта Донбасу. – 2005. – № 4. – С. 96–99.
3. Обзор систем высшего образования стран ОЭСР Система высшего образования в Великобритании [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.oecdcentre.hse.ru.
4. Правові основи розподілу повноважень у сфері освітньої діяльності зарубіжних держав. Загальна характеристика освітнього законодавства (на прикладі Англії, Франції, Польщі та Латвії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edu-law.org.ua>.
5. Трошкина Т. Н. Методика преподавания образовательного права. Образовательное право как учебная дисциплина [Электронный ресурс] / Т. Н. Трошкина // Ежегодник российского образовательного законодательства. – 2006. – Т. 1. – Режим доступа : <http://www.lexed.ru/pravo/theory/ezegod/?12.html>.

Д. В. Бойчук

*кандидат юридичних наук
Кіровоградський юридичний
інститут ХНУВС
(e-mail: boych@mail.ru)*

ЕЛЕМЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Педагогічна майстерність – вияв високого рівня педагогічної діяльності. Як наукова проблема вона постала у ХІХ ст. Дослідники педагогіки тлумачать її як найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних результатів; синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва і особистих якостей викладача; комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності. Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді; розглядається як вияв власного «Я» у професії, як самореалізація особистості викладача в педагогічній діяльності, тому визначається як вища, творча його активність, що передбачає доцільне використання методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній ситуації навчання та виховання. Така доцільність є результатом засвоєння системи знань і уявлень про закони навчання, технології розвитку дитини, а також індивідуальні особливості педагога, його спрямованість, здібності та психофізичні дані. Критеріями педагогічної майстерності є гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність).

До елементів педагогічної майстерності належать:

1. Гуманістична спрямованість діяльності. Полягає в спрямованості діяльності педагога на особистість іншої людини, утвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й стосунків.

2. Професійна компетентність, професіоналізм. Передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних,

предметних, прикладних умінь та навичок), їх змістом є знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології.

3. Педагогічні здібності. Сукупність психічних особливостей вчителя, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

4. Педагогічна техніка (мистецтво, майстерність, уміння) є сукупністю раціональних засобів, умінь та особливостей поведінки вчителя, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів навчально-виховної роботи з учнем, учнівським колективом відповідно до мети виховання, об'єктивних та суб'єктивних їх передумов.

З розвитком педагогіки та психології як науки і практичної діяльності поряд з поняттям «педагогічна техніка», яке відображає тільки суб'єктивні особливості навчально-виховного процесу (контроль педагога за своїми емоціями, настроєм, поведінкою, перцептивно-чуттєвим сприйняттям зовнішніх предметів, технікою мовлення) почали використовувати і термін «педагогічна технологія» (знання про майстерність), який стосується проблем планування та організації навчального процесу.

Педагогічна технологія є комплексом знань, умінь і навичок, необхідних учителю для вирішення стратегічних, тактичних, а також процедурних завдань під час навчально-виховного процесу. Йдеться про систему взаємодії вчителя з учнями, способи добору та впорядкування навчального матеріалу згідно з вимогами теорії пізнання. Іншими словами, педагогічна технологія є описом системи дій викладача та учнів, які слід виконати для оптимальної реалізації навчального процесу.

Р. Г. Валєєв

кандидат юридичних наук
Луганський державний
університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
(e-mail: chronopus@rambler.ru)

ФОРМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НОРМАТИВНИХ АКТАХ, ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

У «Національній доктрині розвитку освіти» визначено, що «якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту...», при цьому «висока якість освіти передбачає *взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики*» [2] (курсив тут і далі наш – Р. В.).

Проте аналіз джерел освітнього права дозволяє констатувати деяке ігнорування ними положень психолого-педагогічної науки. Це яскраво виявляється щодо форм навчального процесу – об'єкту, широко розробленого педагогічною теорією. Сучасний викладач ВНЗ в умовах впровадження кредитно-модульного навчання як новітньої моделі організації навчального процесу нерідко знаходиться в ситуації вибору між традиційним розумінням форм навчального процесу, інноваційними ідеями педагогічної теорії та закріпленням цих форм у нормативно-правових актах.

Метою нашої статті ми бачимо порівняння інтерпретації трьох форм навчального процесу (навчальні заняття, самостійна робота та індивідуальні завдання) в нормативній базі, педагогічній теорії і практиці. Нагадаємо, ст. 43 Закону України «Про вищу освіту» називає *чотири форми навчального процесу* у ВНЗ: навчальні заняття, самостійну роботу, практичну підготовку та контрольні заходи [1]. Пункт 3.1 Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ, затвердженого наказом Міністерства освіти від 02.06.1993 № 161 (далі – Положення), додає п'яту форму навчального процесу – *«виконання індивідуальних завдань»* [3].

Педагогічна теорія пропонує широкий спектр дефініцій «форми навчального процесу». Деякі дослідники відносять цю категорію до основних, невизначуваних понять, властивих будь-якій аксіоматичній теорії, якою є дидактика. Уникнемо давати подібне визначення й ми, обмежившись аналізом конкретних форм навчальних занять. На нашу думку, найбільш чітко, логічно, послідовно та повно проблема форм організації навчальних занять розроблена сучасними російськими педагогами В. В. Гузеєвим і М. Є. Бершадським. Російськими дослідниками *запропоновано три критерії для класифікації форм навчальних занять*. Якщо спростувати їх ідеї, то критеріями служать відповіді на питання: «що інтеріоризується учнем?», «як інтеріоризується учнем?» і «навіщо інтеріоризується учнем?» (зовсім спрощений варіант критеріїв «що?», «як?» і «навіщо передається учневі?»). Відповідь на перше питання передбачає або укрупнену дидактичну одиницю (коли зміст освіти володіє ознаками системності), або, відповідно, обмежену дидактичну одиницю. На друге питання можливі три варіанти відповіді: екстраактивний інформаційний потік протягом заняття направлений від викладача до учня (лекція), інтраактивний інформаційний потік протягом заняття направлений від учня до викладача (семінар), інтерактивний інформаційний потік протягом заняття міняє свою спрямованість. Пояснення варіантів відповіді на третє питання вимагатиме від нас заглиблення у психолого-педагогічну теорію, що виходить за межі завдань цієї статті. Лише відзначимо, що на підставі запропонованих критеріїв В. В. Гузеєв і М. Є. Бершадський будують *тривимірну матрицю («морфологічний ящик») 24 форм навчальних занять* [6, 111].

У ній знаходять віддзеркалення форми навчальних занять, запропоновані джерелами освітнього права України (окрім індивідуальних занять). У таблиці 1 нами здійснена *двовимірна адаптація такої матриці з урахуванням двох перших критеріїв* (спрямованість інформаційного потоку та характер дидактичної одиниці).

Як бачимо, два з шістьох отворів матриці залишилися незаповненими. Різновидом заняття з екстраактивним інформаційним режимом (як у лекції), але з обмеженим дидактичним

Таблиця 1

**Форми навчальних занять у ВНЗ згідно
з класифікаційною матрицею В. В. Гузеєва,
М. Є. Бершадського**

	Екстраактивний інформаційний режим	Інтраактивний інформаційний режим	Інтерактивний інформаційний режим
Укрупнена дидактична одиниця	Лекція	Семінар	-----
Обмежена дидактична одиниця	-----	Практичне, лабораторне заняття	Консультація, індивідуальне заняття

змістом, вказані автори називають «розповідь вчителя» (яка використовується в середній школі). Різновидами заняття з інтерактивним інформаційним потоком і укрупненою дидактичною одиницею ними названі семінар-практикум, екскурсія. Джерелами освітнього права України подібні форми занять не називаються, проте вони згадують «інші види навчальних занять» [1, ст. 143; 3, п. 3.2]. Аналіз педагогічної практики свідчить, що під це формулювання цілком може підпасти саме семінар-практикум, а також просемінар і спецсемінар [7].

Враховуючи висновки цієї класифікаційної матриці й аналіз джерел освітнього права України, ми можемо виокремити наступні *кваліфікаційні відмінності різних видів навчальних занять* (табл. 2).

Сучасні педагоги спостерігають (та втілюють) поступову зміну акцентів з навчальних занять на самостійну діяльність студентів. Це обумовлено тим, що становлення інформаційної цивілізації потребує реформування освітньої системи з орієнтацією на «навчання протягом усього життя», розвиток в учнів та студентів пізнавальної самостійності, когнітивної компетентності, інформаційної культури. Усвідомлення цих пріоритетів обумовлює напрямки інтеграції України до світового освітнього простору, що відбувається в руслі Болонського процесу. Самостійну навчально-

Таблиця 2

Кваліфікаційні розбіжності різних форм навчальних занять у ВНЗ

Вид заняття	Інформаційний режим	Дидактична одиниця	Мета заняття	Формальні ознаки (місця та кількості)
Лекція (ст. 43 ЗУ «Про вищу освіту», п. 3.3 Положення)	Екстраактивний, який прагне інтерактивності	Укрупнена	Засвоєння теоретичного матеріалу (п. 3.3.1 Положення)	В аудиторіях для однієї або більше академічних груп (п. 3.3.1 Положення)
Семінар (ст. 43 ЗУ «Про вищу освіту», п. 3.6 Положення)	Інтраактивний з елементами інтерактивності	Укрупнена	Формування знань, умінь, компетенцій, розвиток здібностей	В аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою (п. 3.6.1 Положення)
Практичне заняття (ст. 43 ЗУ «Про вищу освіту», п. 3.5 Положення)	Інтраактивний з елементами інтерактивності	Обмежена	Детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень та формування вмінь і навичок їх практичного застосування (п. 3.5.1 Положення)	У лабораторіях або аудиторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання; не більше половини академічної групи ¹ (п. 3.5.1 Положення)
Лабораторне заняття (ст. 43 ЗУ «Про вищу освіту», п. 3.4 Положення)	Інтраактивний з елементами інтерактивності	Обмежена	Набуття практичних навичок роботи (п. 3.4.1 Положення)	У лабораторіях або в умовах реального професійного середовища; не більше половини академічної групи. (п. 3.4.1 Положення)
Індивідуальне заняття (ст. 43 ЗУ «Про вищу освіту», п. 3.7 Положення)	Інтерактивний	Частіше – укрупнена	Підвищення рівня підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей (п. 3.7.1 Положення)	Проводиться з окремими студентами (п. 3.7.1 Положення)
Консультація (ст. 43 ЗУ «Про вищу освіту», п. 3.8 Положення)	Інтерактивний	Частіше – обмежена	Пояснення теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (п. 3.8.1 Положення)	Проводиться з одним або групою студентів (п. 3.8.2 Положення)

¹ слід відзначити, що в коментарі до Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ Я. Я. Боллобаш вказує на можливість проведення практичних занять в повній академічній групі [7], що досить розповсюджено в практиці ВНЗ

пізнавальну та самостійну творчу діяльність студентів у наш час нарешті визнано як єдині можливості розвитку здібностей, цінностей, переконань та набуття знань, умінь, досвіду, компетенцій. Зокрема, запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу передбачає обов'язкову реалізацію такого принципу, як «пріоритетність змістової та організаційної самостійності», що «полягає у створенні умов організації навчання, що вимірюється та оцінюється результатами самостійної пізнавальної діяльності студентів» [5, ст. 4.1].

Проте, незважаючи на визнання пріоритетності самостійної навчальної діяльності студентів, у педагогічній практиці та її нормативній регламентації мають місце суттєві непорозуміння, пов'язані із визначенням видів самостійної роботи студентів (далі – СРС), її співставленням із суміжними формами навчальної діяльності. Наступним завданням нашої статті постає пошук форм навчального процесу, які покликані реалізувати самостійну діяльність студентів та порівняння змісту та обсягу відповідних понять. Для цього ми вважаємо необхідним проаналізувати поняття самостійної та індивідуальної роботи студента як категорій педагогічної теорії, а також їх аналоги, що використовуються у чинній нормативній базі.

У педагогічній теорії обсяг та зміст поняття СРС широко та ґрунтовно досліджено. Незважаючи на полеміку щодо розуміння СРС як різновиду навчальної діяльності, як методу або як прийому навчання, фактично за одноголосним визнанням кваліфікуючою ознакою, що відрізняє її від інших відповідних різновидів, постає *здійснення цієї роботи студентами без безпосередньої участі викладача*. Зокрема, вітчизняна педагогіка трактує самостійну роботу як «різні види *індивідуальної і колективної* навчальної діяльності школярів, яка здійснюється ними *на навчальних заняттях або вдома* за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі» [8].

Звернімо увагу на нетотожність змісту понять СРС та «поза-аудиторна робота», оскільки СРС може бути організована в ході аудиторних занять. У свою чергу, деякі форми навчальної діяльності з безпосередньою участю викладача (консультації,

індивідуальні заняття) можуть розцінюватися як позааудиторна робота.

Поняття «індивідуальна робота студентів» менш розроблене педагогічною теорією, хоча також налічує декілька варіантів інтерпретації. Найчастіше фахівці розуміють її як різновид СРС – навчальну діяльність студента, що виконується ним персонально, особисто, без безпосередньої участі як викладача, так і інших студентів. Отже, можна запропонувати наступне графічне відображення встановленої педагогічною теорією співвідношення обсягів понять СРС, аудиторна, позааудиторна та індивідуальна робота студентів (рис. 1).

Звернімось до аналізу змісту та обсягу вказаних та споріднених понять у нормативно-правових актах. Пункт 3.9 Положення називає деякі різновиди індивідуальних завдань (далі – ІЗ): реферати, розрахункові, графічні, курсові, дипломні проекти або роботи. Цей пункт також розкриває специфіку цієї форми, зазначаючи, що ІЗ «виконуються студентом самостійно при консультуванні викладачем. Допускаються випадки виконання комплексної тематики кількома студентами» [3]. Останнє речення вказує, що нормативні акти уникають притаманного педагогічній теорії

Рис. 1. Співвідношення обсягів суміжних педагогічних категорій

протиставлення колективних та індивідуальних завдань, групової та персональної навчальної діяльності.

Що стосується СРС, то слід визнати, що в правових актах це поняття вживається лише для визначення *позааудиторної* самостійної роботи. Так, відповідно до п. 3.10.1 Положення, СРС «є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять» [3]. Зміст СРС з конкретної дисципліни визначається її навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Формами такої позааудиторної СРС, запровадженої, зокрема, на кафедрі конституційного та міжнародного права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, слід вважати: підготовку до аудиторних занять та контрольних заходів, опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, вивчення обов'язкових та додаткових літературних джерел, їх конспектування, розв'язання практичних завдань, відповіді на контрольні запитання тощо.

Безпосередніми прикладами ІЗ у підзаконних актах, поряд з курсовими та дипломними роботами (проектами), названо також реферати. Крім вказаного пункту 3.9 Положення, вони згадані також у п. 3.6.1: «Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі *індивідуально виконаних завдань (рефератів)*» [3].

Інші форми ІЗ у нормативній базі не визначено, що на практиці обумовлює їх широкий спектр. На вищезазначеній кафедрі запроваджено такі форми індивідуальних завдань, як: наукова публікація студентів; науково-практичне повідомлення на навчальному занятті або доповідь на науково-практичній конференції; колективні проектні завдання (зокрема, проект конституційного звернення, проект нормативно-правового акту); розробка плану-конспекту навчального заняття, сценарію ділової, імітаційної або рольової гри; Treasure Hunt (комплекс навчально-пізнавальних завдань, які опубліковані кафедрою в мережі Інтернет та самостійно відшуковуються студентами по ключовим словам); Web-Quest (колективне завдання, яке полягає у розв'язанні комплексної

проблеми за допомогою глобальної комп'ютерної мережі Інтернет); підготовка статей для проекту «Вікіпедія» з проблематики навчальних дисциплін кафедри; вивчення інформаційних порталів органів влади; надання консультацій громадянам (зокрема, з виборчого права) в межах роботи юридичної клініки; поповнення мультимедійних колекцій з проблематики навчальних дисциплін; розробка структурно-логічних схем, електронних презентацій, порівняльних таблиць з навчальних тем та навчальних питань, з міждисциплінарних проблем; розробка юридичних глосаріїв; анотування наукових публікацій; написання есе; пошук та формулювання девізів, епіграфів, лозунгів, слоганів навчальних занять (модулів, курсів); підготовка питань до брейн-рингу; розробка кросвордів, тестових завдань; формування бібліографічних переліків тощо.

Вивчення освітньої практики свідчить, що досить часто викладачі не розрізняють СРС та виконання ІЗ, хоча їх роль в умовах запровадження кредитно-модульної організації навчання постійно зростає, а функції – диференціюються. Різні ВНЗ та кафедри неоднаково реалізують процедуру визначення конкретних ІЗ за конкретними студентами: або за вільним вибором останніх, або за жеребом, або за волею викладача, який орієнтується на прогалини у знаннях студента.

Про неповне розмежування СРС та виконання ІЗ як форм навчального процесу свідчать деякі формулювання у правових актах. Зокрема, у ст. 5 Тимчасового положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців, затвердженого наказом МОН від 23.01.2004 № 48 «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу», серед форм організації навчання відповідна форма названа не «виконання ІЗ», а «виконання самостійних завдань» [5]. При визначенні форм науково-методичного забезпечення навчального процесу (п. 7.1 Положення) вказані форми дивним чином поєднано, коли згадуються *«індивідуальні семестрові завдання для СРС з навчальних дисциплін»*, а також *«методичні матеріали для студентів з питань*

самостійного опрацювання фахової літератури, написання курсових робіт і дипломних проектів...» [3].

Деяка термінологічна невизначеність притаманна нормативній базі відомчих ВНЗ. Зокрема, п. 1.2.11 Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ МВС України, затвердженого наказом МВС від 14.02.2008 № 69 вживає термін «самостійна робота» у значенні, притаманному педагогічній теорії: «Трудомісткість навчального навантаження курсанта, студента (слухача) в термінах ECTS включає час, витрачений на відвідування аудиторних занять, практичну підготовку, *самостійну роботу* (підготовку до занять та контрольних заходів, *виконання індивідуальних завдань*, підготовку дипломної роботи), а також на підсумковий контроль» [4]. У тексті цього Положення одна й та ж форма навчального процесу названа «індивідуальними завданнями» (п. 4.2.2), «науково-дослідницькою роботою» (п. 1.2.3), «індивідуально-дослідницькою роботою» (ч. 2 п. 1.2.11), «навчально-пізнавальними завданнями» (п. 2.2.9.1), «індивідуальними навчально-дослідними завданнями» (п. 2.2.10.2), «науково-дослідницькою діяльністю» (п. 3.1).

Комплексне тлумачення нормативних актів дозволяє виокремити наступну кваліфікаційну ознаку, що принципово розрізняє СРС та виконання ІЗ як двох різних форм навчального процесу. **Виконання ІЗ безпосередньо оцінюється викладачем, та відповідні оцінки постають самостійною складовою загальної оцінки з навчальної дисципліни.** Зокрема, п. 4.2.2 Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ МВС передбачає, що «*бали за виконання індивідуальних завдань виставляються в журнали обліку відвідування занять курсантами, студентами (слухачами) та їх успішність окремою графою.* Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових модульних оцінок» [4]. У свою чергу СРС безпосередньо не оцінюється, не враховується окремою графою та не постають самостійною складовою загальної оцінки. Водночас слід відзначити беззаперечну істину, що якість СРС визначальним чином впливає на поточну успішність, на успішність виконання ІЗ та успішність складання контрольних заходів.

Фактично СРС розчиняється у чотирьох інших формах навчального процесу, кожна з яких, на відміну від СРС, оцінюється безпосередньо (рис. 2).

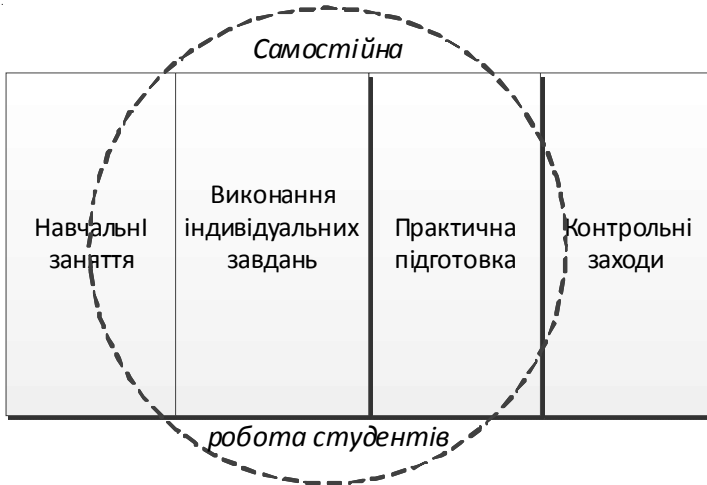

Рис. 2. Співвідношення обсягів різних форм навчального процесу

У зв'язку з цим підкреслимо різницю у розумінні ІЗ як педагогічної категорії та поняття «виконання ІЗ» як нормативно встановленої форми навчального процесу. Обсяг ІЗ як педагогічної категорії включає, крім позааудиторних, також аудиторні навчальні завдання, що надаються в ході семінарського, практичного, лабораторного, індивідуального заняття тощо. «Виконання ІЗ» як унормована форма навчального процесу передбачає лише позааудиторне виконання спеціально для цього розроблених завдань. У свою чергу, обсяг таких завдань передбачає можливість колективної, групової роботи декількох студентів, у той час як педагогічна теорія диференціює індивідуальні та колективні завдання.

Педагогічна теорія та вимоги правових актів (зокрема, ч. 2 п. 3.10.4 Положення [3]) акцентують необхідність забезпечення за допомогою методичних матеріалів умов для здійснення

в ході СРС самоконтролю з боку студента. У зв'язку з цим відзначимо ще одну особливість ІЗ. Обсяг ІЗ як педагогічної категорії включає завдання, які підлягають самоконтролю студента. Як унормована форма навчального процесу «виконання ІЗ» передбачає лише завдання, які обов'язково контролюються та оцінюються викладачем (рис. 3).

Таким чином, можемо констатувати можливість використання кваліфікаційної матриці В. В. Гузеєва та М. Є. Бершадського для аналізу форм навчальних занять у ВНЗ України, а також певну розбіжність між розумінням СРС педагогічною теорією та чинними нормативно-правовими актами. Запропоноване останніми формулювання «індивідуальні завдання» дещо суперечить можливості їх виконання не індивідуально, а колективно. У зв'язку з цим, відповідну форму навчального процесу під час новелізації нормативної бази краще визначити як «виконання самостійних

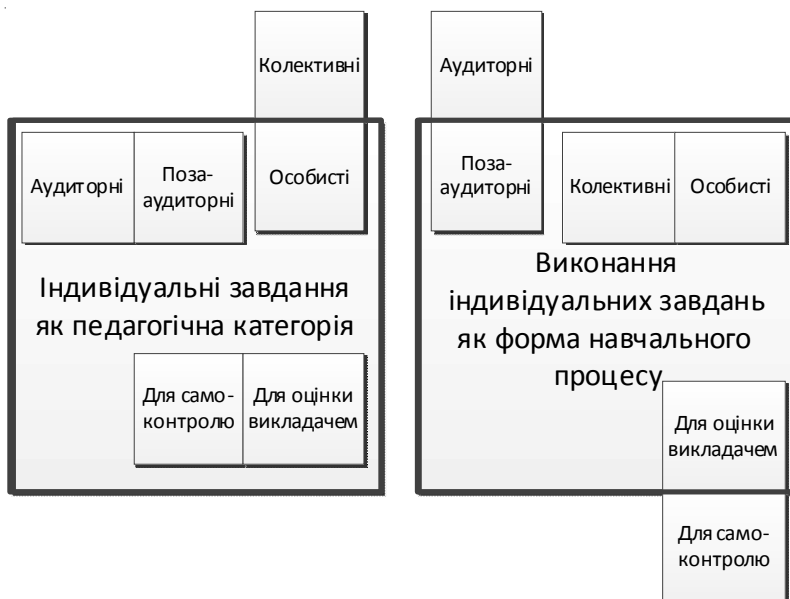

Рис. 3. Співвідношення обсягу ІЗ як педагогічної категорії та обсягу «виконання ІЗ» як форми навчального процесу

завдань» (до речі, саме так її визначено у ст. 5 Тимчасового положення [5]). Також слід більш чіткіше відмежувати її від СРС як іншої форми навчального процесу.

Список літератури

1. Про вищу освіту : Закон України № 2984-III зі змінами та доповненнями, станом на 19.01.2010.

2. Національна доктрина розвитку освіти : затв. Указом Президента України від 17.04.2002 № 347/2002.

3. Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ : затв. наказом Міністерства освіти від 02.06.1993 № 161.

4. Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ МВС України : затв. наказом МВС від 14.02.2008 № 69.

5. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу : тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців : затв. наказом МОН від 23.01.2004 № 48.

6. Бершадский М. Е. Дидактические и психологические основания образовательной технологии / М. Е. Бершадский, В. В. Гузеев. – М. : Центр «Педагогический поиск», 2003. – 256 с.

7. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посіб. для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.

8. Український педагогічний словник / за ред. академіка С. Гончаренка. – К. : Либідь, 1997.

И. В. Венедиктова

кандидат юридических наук

Харьковский национальный

университет имени В. Н. Каразина

(e-mail: ivenediktova@rambler.ru)

СТАНДАРТЫ ОБРАЗОВАНИЯ КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ ОКАЗАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

Украина является страной, в которой получить высшее образование стремятся 95% лиц, получивших полное среднее образование. Наиболее востребованными направлениями

продолжают оставаться юриспруденция и экономика, несмотря на явное перенасыщение рынка труда специалистами в этих областях. За весь период существования Украины как независимого государства и по сегодняшний день стандарты юридического образования отсутствуют, но вузы продолжают выпускать 40 тысяч юристов каждый год. Это при том, что выпускники получают единый диплом государственного образца, независимо от того, окончили они юридический факультет классического университета или «мясо-молочного института». Качество образования де-юре определить невозможно по причине отсутствия основы его предоставления – стандартов юридического образования, хотя де-факто – оно, конечно же, на лицо.

Стандарт образования – это минимальный набор дисциплин, а также знаний, умений и навыков по ним, которые учебное заведение должно предоставить и обеспечить, а лицо, получающее образовательную услугу, усвоить и подтвердить на итоговом контроле знаний. Вопрос о стандартах юридического образования, не смотря на финансирование работы рабочих групп в этом направлении, остается открытым.

Не стоит забывать, что образовательная услуга – это, в первую очередь, услуга как гражданско-правовой институт. А он предусматривает права, обязанности и ответственность сторон. В правоотношении услуг управомоченной стороной является заказчик, который при не оказании, ненадлежащем оказании или оказании некачественной услуги вправе требовать возмещения как фактически полученного ущерба, так и упущенной выгоды.

Требования времени, обязательства правового государства, принятие Болонского процесса, повышение правовой грамотности населения обязательно сфокусируют внимание общественности на защите прав и законных интересов граждан при получении образования. Так не лучше ли органам исполнительной власти опередить массовые судебные дела в этой сфере и разработать качественный современный документ, регламентирующий стандарты юридического образования?!

О. О. Верхогляд

*доктор філософії з адміністрування
у сфері освіти*

*Українсько-американський
гуманітарний інститут
«Вісконсінський Міжнародний
університет (США) в Україні»*

Ю. Ю. Романовська

*кандидат філологічних наук
Національний педагогічний
університет*

імені М. П. Драгоманова

О. О. Романовський

*доктор педагогічних наук
Українсько-американський
гуманітарний інститут*

*«Вісконсінський Міжнародний
університет (США) в Україні»*

(e-mail: wiuu@wiuu.kiev.ua)

РОЗВИТОК АМЕРИКАНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ХХ–ХХІ СТ.

У період реформування вищої освіти України, подальшої роботи у контексті Болонського процесу, розробки й обговорення законодавчих актів про вищу освіту цікавим, важливим і актуальним є дослідження різних аспектів законодавства в цій галузі в економічно розвинених країнах світу, перш за все, у США – потужній демократичній і правовій державі.

За межами США багатьом здається, що американський уряд відіграє обмежену роль у системі вищої освіти. Але насправді 80% студентів відвідують університети, які знаходяться під досить жорстким контролем на рівні штату з боку ради або організації, яка відповідає за:

- планування в межах штату;
- визначення завдань кожного з державних коледжів та університетів;

- розгляд та затвердження академічних програм;
- надання бюджетного фінансування та виділення державних коштів кожному з підпорядкованих навчальних закладів;
- регулювання якості та визначення термінів громадської звітності;
- управління програмами з надання студентських дотацій та позичок;
- зміст і ведення систем даних (освітніх) та інформаційних систем штату.

Роль законодавства про вищу освіту і його вплив на повсякденне життя ВНЗ постійно зростають у XX та XXI століттях. Нині юридичні питання виникають дуже часто і в найрізноманітніших випадках. Університети і коледжі завжди мають бути готові до них і володіти законодавчим арсеналом для їх вирішення, оскільки судові позови можуть виникати практично в будь-якій сфері діяльності ВНЗ.

Розвиток законодавства з регулювання спорів, поява нових спірних питань, ухвалення нових законів і положень або їх розширена інтеграція – усе це істотно впливає на середовище, в якому працюють ВНЗ. Для того щоб захистити себе від можливих судових позовів, американські ВНЗ істотно збільшили чисельність адміністраторів на позиціях, пов'язаних із законодавством, запровадили дуже складну процедуру прийняття рішень, програми з менеджменту ризику, спеціальні програми у сфері законодавства. Хоча результатом цих заходів є захист ВНЗ, вони відтягують значний обсяг фінансових коштів від фінансування основної місії ВНЗ – організації навчального процесу.

О. Л. Войно-Данчишина

кандидат юридических наук

Народная украинская академия

(e-mail: kcentr@nua.kharkov.ua)

СТАТУС НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ: ТРУДОВОЕ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

В социально-политическом пространстве Украины все большее значение приобретает сфера образования. В успешном развитии системы образования заинтересованы и государство, и общество, и каждый участник образовательного процесса.

Признавая образование приоритетной сферой развития общества, государство отводит важную роль деятельности высших учебных заведений, так как одной из ее важнейших социально-экономических функций является подготовка квалифицированных кадров для всех отраслей народного хозяйства. Подготовка специалистов высокого уровня в значительной степени зависит от профессионализма кадрового потенциала вузов.

Современное состояние системы образования в целом, и высшей школы в том числе, ее правовое регулирование не соответствует современным запросам общества, в связи с этим резко обозначилась проблема качества подготовки специалистов и соответствия квалификации выпускников вузов запросам современного рынка труда.

Возникла необходимость осуществления реформ в образовательной сфере, включающих преобразования принципиального характера на всех уровнях образовательной системы. Требуется реформирование и правовой статус научно-педагогических работников, который регламентируется нормами нескольких отраслей права (трудового и образовательного). Нуждаются в законодательном урегулировании такие вопросы: порядок приема и увольнения научно-педагогических работников, внедрение принципа дифференцированности в оплате труда с учетом не только уровня квалификации, стажа работы, но и реальной оценки деятельности преподавателя и др.

Список литературы

1. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education.gov.ua>. – Назва з екрану.
2. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 року № 2984-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education.gov.ua>. – Назва з екрану.
3. Крячко Ю. М. Українська вища освіта потребує серйозного реформування. Міркування і пропозиції у контексті підготовки нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Ю.М. Крячко. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/articles/25.html>. – Назва з екрану.
4. Плаксий С. Сверхэксплуатация преподавателей – главная угроза высшей школе и развитию России в XXI в. / С. Плаксий // Вестник высш. шк. – 2004. – № 3. – С. 16–22.
5. Степанова Т. Экзамен для преподавателя. Правовое регулирование трудовых отношений при приеме на работу преподавателей высших учебных заведений [Электронный ресурс] / Т. Степанова. – Режим доступа: <http://www.pravo.ua/article.php?id=10000832>. – Загл. с экрана.

Л. Н. Герасина

*доктор социологических наук
Национальная юридическая
академия Украины
имени Ярослава Мудрого
(e-mail: ps_uracad@gambler.ru)*

ПРАВОВОЙ КОНТЕКСТ СОДЕЙСТВИЯ «ИННОВАЦИОННОЙ ПЕДАГОГИКЕ» В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Образование, как известно, занимает одно из ведущих мест в универсалиях культуры, оно является историко-культурным феноменом ментального «образа» социума. Французской социолог Э. Дюркгейм утверждал: «Цивилизация возможна лишь тогда, когда результаты, полученные каким-либо поколением, пере-

даются следующему поколению так, что может произойти накопление культуры»¹.

В образовании проявляются самые разнообразные варианты подвижных человеческих связей интеллектуального, коммуникативного, этического, властно-регулятивного и, конечно, правового характера. Императивами этих отношений выступают такие подвижные индикаторы (зависимые от экономических и правовых реформ), как *социальные потребности, интересы, индивидуальные и групповые цели*, которыми руководствуются люди в своих образовательных стратегиях.

Социальный институт высшей школы, как отмечает Н. П. Лукашевич, является «наилучшей лабораторией для ассоциирования культурного наследия всех поколений, последовательной передачи накопленного обществом знаний, умений и навыков»², для обеспечения творческой преемственности между прошлым, настоящим и будущим. Однако здесь не только выявляется творческий потенциал студентов, получают развитие многообразные способности разновозрастных поколений общества, но и совершенствуется мастерство педагогов, культура научного дискурса, в том числе – правовая культура личности, которая социализируется в демократической среде.

Преодоление холизма, присущего классической педагогике, составляет сущностный момент правовых новаций в высшем образовании Украины; прежде всего, это преодоление авторитарности и «взрослоцентризма», некоей недооценки студента как субъекта образовательного процесса, игнорирования его личностных запросов, и расширение роли студенчества в управлении вузом.

¹ Дюркгейм Э. Социология и социальные науки // Философская и социологическая мысль. – 1992. – № 5. – С. 118.

² Лукашевич Н. П., Солодков В. Т. Социология образования: конспект лекций. – К. : МАУП, 1997. – С. 52.

Г. С. Гончарова

кандидат юридичних наук

Національна юридична академія

України імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН З КЕРІВНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ВИЩИХ НАЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ III ТА IV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Держава, Міністерство освіти і науки України визначили серед основних напрямів діяльності і завдань правове забезпечення функціонування вищої освіти. Значна робота у цьому напрямі проводиться. Свідченням цього процесу є прийняття Закону України «Про вищу освіту» та багатьох підзаконних актів, які стосуються, зокрема, наукової діяльності у вишах, порядку прийняття на посади науково-педагогічних працівників тощо. Оновлено законодавство щодо порядку присвоєння вченого звання професора і доцента, підготовки науково-педагогічних кадрів. Але залишається низка питань, які потребують правового вирішення, у тому числі стосовно правового регулювання трудових відносин з науково-педагогічними працівниками, зокрема з керівними працівниками вищих начальних закладів.

У Законодавстві про працю традиційно вживається поняття «керівник». Функції керівника визначені у різних нормативно-правових актах.

Довідник професійних характеристик працівників, затверджений Наказом Міністерства праці та соціальної політики № 336 від 29 грудня 2004 р., залежно від рівня та функцій управління і керівництва, які відрізняються за своєю складністю та відповідальністю, поділяє керівних працівників на:

- 1) керівників первинних структурних підрозділів;
- 2) керівників структурних підрозділів вищого рівня;
- 3) керівників підприємств, установ, організацій.

Усі вони об'єднані у професійну групу «керівників». Що стосується вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації,

керівниками первинних структурних підрозділів слід вважати завідувачів кафедр, лабораторій; керівниками структурних підрозділів вищого рівня – деканів факультетів і проректорів з різних напрямів діяльності, а керівником – ректора навчального закладу. Усі вони перебувають у трудових відносинах із ВНЗ, і правове регулювання цих відносин має особливості. Відсутність чітких приписів щодо їх правового регулювання породжує конфліктні ситуації і навіть спори у судових органах.

Почнемо з ректорів. Закон України «Про вищу освіту» встановив виборний порядок ректорів і визначив, з одного боку, повноваження конференцій трудових колективів, а з другого – повноваження власника, тобто центрального органу управління в галузі освіти і науки і деякі інші міністерства, у підпорядкуванні яких є ВНЗ. Про порядок обрання ректора і звільнення його з посади йдеться у статтях 18, 21, 39 Закону «Про вищу освіту». Після знайомства зі статтею 39 Закону «Про вищу освіту» складається враження, що основну роль в обранні ректора на посаду відіграє конференція трудового колективу, оскільки повноваженням органу управління відведено декілька рядків. Але закон визначає, що конкурс на заміщення на посаду ректора оголошується органом управління, а не конференцією трудового колективу, власник приймає пропозиції щодо претендентів на посаду керівника і вносить кандидатури, які відповідають вимогам цього закону для голосування. Власник зобов'язує призначити одну з рекомендованих кандидатур на умовах контракту.

Але власник може і звільнити з посади ректора на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту та умов контракту. Однією з підстав звільнення є закінчення строку контракту (п. 2 статті 36 КЗпП). Орган управління має право звільнити ректора за цією підставою. Закон не вимагає вказувати причину, чому саме орган управління звільнив ректора. Причину вказано в законі – закінчення строку призначення (обрання). Таке рішення орган управління приймає самостійно і не погоджує і не обговорює це питання з колегіальним органом самоврядування. Що ж ми бачимо на практиці? Міністерство освіти і науки України видало наказ про звільнення з посади

ректора Донецького національного університету Володимира Петровича Шевченка у зв'язку із закінченням строку контракту. Дії міністра вищої освіти і науки є законними. Законодавство не передбачає обов'язкового попередження про звільнення особи у зв'язку із закінченням строку контракту, звіту про його попередню діяльність тощо. Але колектив Донецького університету не погодився з таким рішенням. Цей факт викликав негативну реакцію у громадських організаціях, навіть таких, як профспілки та «Просвіта». З'явилися публікації у пресі такого змісту – «Герой залишився без роботи» та інші. Але ж у правовій державі треба поважати закон. Може, когось цей закон і не влаштовує, але він діє і з ним треба рахуватися. І вищі навчальні заклади повинні демонструвати повагу до закону, бути за приклад у ставленні до принципу законності і реально втілювати у життя принцип верховенства права. Звичайно, краще було б, аби Міністерство освіти і науки України затвердило окремий нормативно-правовий акт про призначення (обрання) та звільнення з роботи керівників вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації, в якому МОН детально врегулював би процедуру призначення та звільнення з посади ректорів і порядок оскарження таких рішень. Кожен із суб'єктів повинен діяти у межах своїх повноважень.

У зв'язку з відсутністю такого акту у деяких вищих начальних закладах намагаються запровадити непередбачувану законодавством процедуру інавгурації новообраних ректорів. Так, наприклад, газета «Урядовий кур'єр» від 04 липня 2007 р. повідомила про те, що у Києво-Могилянській академії обрано нового президента і буде здійснено інавгурацію. Така процедура передбачена лише після обрання Президента України на посаду і не передбачена для прийняття на посаду ректора (президента). Ректор не є державним службовцем. Він не зобов'язаний складати присягу, яку, наприклад, складають державні службовці і текст якої заноситься до трудової книжки. Усі ці публікації свідчать про неповагу до закону, органу управління вищою освітою і створюють у населення думку про незаконність дій Міністерства освіти і науки України.

Пункт 3 статті 32 Закону України «Про вищу освіту» передбачив можливість зарахування ректора на посаду почесного

ректора. Статус його не визначений. Можна передбачити порядок призначення і його повноваження у статуті ВНЗ. Але ж виникають питання про те, на який строк можна призначити «почесного ректора» чи довічно, чи можна звільнити його з посади, яке формулювання слід внести до трудової книжки. У законі передбачено, що призначення почесного ректора (президента), начальника, директора тощо ВНЗ здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Дев'ять років діє Закон «Про вищу освіту», а згадане положення так і не затверджено Кабінетом Міністрів, і почесні ректори не знають свого статусу. А тому таке Положення слід розробити, оскільки мова йде про висококваліфікованих фахівців, авторитетних вчених, потенціал яких держава використовує на користь розвитку науки та освіти. Ця проблема ускладнюється тим, що раніше, у 1998 році, Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про посилення матеріальних гарантій ректорів державних вищих начальних закладів». Ця Постанова дозволила міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації, зараховувати на посаду радника ректорів (за їх згодою), які обіймають посаду ректора 10 і більше років і у яких з досягненням ними пенсійного віку закінчився термін контракту або з ними розірвано контракт, із збереженням окладу за попередньою посадою. Встановлено, що витрати, пов'язані з реалізацією цієї постанови, будуть здійснюватися за рахунок позабюджетних коштів державних вищих навчальних закладів, а в разі їх відсутності – у межах виділених бюджетних асигнувань. Виникає питання, чим відрізняється статус радника від почесного ректора? Відповісти важко, а з'ясувати цю ситуацію можна у Положенні «Про радника чи почесного ректора». А взагалі, на нашу думку, слід залишити одну можливість у законодавстві про переведення або на посаду радника ректора, або почесного ректора.

Викликає непорозуміння і навіть здивування позиція деяких авторів щодо визначення правового статусу Вченої ради ВНЗ. Закон України «Про вищу освіту» чітко визначив її статус, порядок формування і повноваження. Вчена рада – це колегіальний орган

ВНЗ, який очолює її голова – ректор. Жодного слова немає щодо законодавчого органу, а втім Т. М. Боголіб у своїй цікавій праці називає вчену раду «органом законодавчого управління вузом», який здійснює загальне керівництво вищим навчальним закладом. Ще раніше, за часів соціалізму, Н. С. Барабашева висловила думку про те, що в перспективі ради можуть замінити ректора, а ректори і декани перетворяться на службовий апарат. Ця думка, а через 30 років це стало очевидним, була помилковою. Вона не отримала розвитку, тому що ґрунтувалася на помилкових позиціях і поглядах, пов'язаних з управлінням ВНЗ і визначенням повноважень ректора. Управління здійснюється ректором. І хоча у нових нормативно-правових актах наголошується на поєднанні принципів демократії і єдиноначальності, принцип єдиноначальності залишається головним. Основною фігурою в управлінні ВНЗ залишається ректор за будь-яких демократичних новел.

Що стосується декана факультету, то його правовий статус чітко визначений у Законі України «Про вищу освіту». Якщо раніше обов'язки деканів виконували найдосвідченіші професори і доценти і за це отримували надбавку до заробітної плати доцента або професора, то тепер вони працюють на постійній основі. Посада декана передбачена у штатному розкладі ВНЗ з відповідним окладом, а крім того, він може виконувати науково-педагогічну роботу на умовах, передбачених законодавством. Відповідно до статті 40 Закону України «Про вищу освіту», Вчена рада факультету обирає і рекомендує керівникові ВНЗ кандидатуру на посаду декана факультету з числа науково-педагогічних працівників факультету, які мають вчене звання доцента, професора і науковий ступінь. Вимога щодо віку осіб для призначення на посаду декана скасована. І ми погоджуємося з думкою Т. М. Боголіб, яка зазначає, що вік викладачів не повинен і не може бути метою в кадровій політиці. Викладацький і дослідницький досвід працівника ВНЗ з'являється через 10–15 років роботи. І збереження найбільш видатних професорів і доцентів є основою високого науково-педагогічного престижу. І як було прикро читати, коли Київський національний університет імені Тараса Шевченка оголосив конкурс на заміщення посади декана у газеті «Юридичний вісник».

Таке оголошення може спантеличити читачів і потягти за собою подання заяв для заміщення цієї посади представників сторонніх організацій, тоді як закон чітко передбачає, що деканом може бути призначена особа із числа науково-педагогічних працівників факультету. Знову бачимо нехтування закону. Автономія і самоврядування вищих навчальних закладів не означає можливість порушувати закони, і національні заклади із самоврядним статусом повинні неухильно виконувати вимоги нормативно-правових актів. Що стосується проректорів, то відповідно до статті 34 Закону України «Про вищу освіту» вони призначаються і звільняються з посади наказом ректора за умови подання пропозицій з боку Вченої ради. Укладення контрактів з проректорами не передбачено.

Завідувачі кафедр обираються на посаду за конкурсом Вченою радою ВНЗ строком на 5 років (для національного навчального закладу – строком на 7 років). Із завідувачем кафедри укладається контракт. На практиці ми маємо багато прикладів, коли ректори укладають контракти із завідувачами не на 5 (7 років), а на строк до 5 років (до 7 років). Залишається не з'ясованим питання про те, як вирішувати ситуацію із завідувачами кафедр при об'єднанні двох кафедр в одну.

Список літератури

1. Барабашева Н. С. Правовой статус вузов в СССР / Н. С. Барабашева. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – С. 194.
2. Боголіб Т. М. Принципи управління вузом : моногр. / Т. М. Боголіб. – К. : Знання КОО, 2004. – 204 с.
3. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посіб. / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «Компас», 1997. – С. 12.
4. Голос України. – 2010. – 3 серп. – № 112.
5. Голос України. – 2010. – 7 лип. – № 146.
6. Гончарова Г. С. Вчені ради вищих навчальних закладів: порядок формування та повноваження / Г. С. Гончарова // Право України. – 2006. – № 12.
7. Колективно-договірне регулювання соціально-трудових відносин у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації : моногр. за ред. О. М. Ярошенка. – Х. : Право, 2009.

8. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку : Всесвітня конференція з вищої освіти-2009 // ЮНЕСКО, Париж, 5–8 лип. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=952_011

9. Про вищу освіту : Закон України № 2984-3 від 17 січ. 2002 р.

10. Про посилення матеріальних гарантій ректорів державних вищих навчальних закладів : Постанова Кабінету Міністрів України.

11. Рекомендация о статусе преподавательских кадров высших учебных заведений, принятая Генеральной конференцией на ее 29-й сессии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://un.by/f/file/Recommendations.pdf>

12. Урядовий кур'єр. – 2007. – 4 лип. – № 116.

С. О. Горбунова-Рубан

Департамент охорони здоров'я та соціальних питань

(e-mail:

gorbunova-ruban@citinet.kharkov.ua)

ДОСТУПНЕ ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Особа, її життєдіяльність, можливість здійснювати необхідні дії для задоволення потреб – є цінністю розвиненого суспільства. Ступінь розвитку суспільства оцінюється рівнем здатності особи у реалізації прав людини. Чим більше рівень можливостей особи реалізовувати права людини, тим більше вона має відчуття захищеності і впевненості. За соціологічними даними в Україні 74% респондентів з числа соціально вразливих верств суспільства не відчують себе захищеними. Це говорить про те, що такий стан суспільства потребує покращення надання правової допомоги зазначеним громадянам.

Особи з інвалідністю не можуть реалізовувати свої права повною мірою внаслідок обмеженого доступу до інформації, архітектурної бар'єрності, низького рівня доходів тощо.

Головними документами, що регулюють правовідносини у сфері реалізації прав є «Декларація про права людини»,

Конституція України, Закони України, якими встановлюються ті чи інші права, або регламентуються механізми їх захисту. ООН була прийнята Конвенція прав інвалідів, яка з березня 2010 року стала частиною вітчизняного законодавства. Конвенція має велике значення, оскільки містить механізми індивідуального звернення до міжнародних інституцій у разі порушення державою-підписантом положень Конвенції. Для осіб з інвалідністю цей документ закріплює додаткові гарантії правового захисту.

До елементів правової допомоги слід відносити:

- надання правової інформації;
- консультування;
- представлення інтересів.

Зазначені елементи пов'язані між собою і є частинами процесу правової захищеності, в тому числі і в галузі освіти.

До суб'єктів, які надають правову допомогу, відносяться як державні, так і недержавні структури. До державних структур слід віднести органи юстиції, нотаріату, прокуратури, до недержавних – адвокатуру, неурядові організації, юридичні клініки при навчальних закладах. В системі надання правової допомоги кожен із зазначених суб'єктів діє відповідно встановлених законодавством повноважень, які є різними за своїм обсягом у залежності від належності цих суб'єктів до державної або недержавної сфери.

Вартість послуг з отримання правової допомоги є вкрай важливим чинником у доступності до правової допомоги, оскільки обсяг послуги залежить від повноважень того, хто надає цю допомогу. Не всі зазначені структури можуть задовольнити потреби осіб з інвалідністю у правовій допомозі, оскільки не всі є архітектурно доступними, або мають можливість спілкуватися з допомогою перекладача жестової мови.

Зважаючи на викладене вище, ситуацію у наданні доступної правової допомоги, а значить і доступу до правосуддя, можуть поліпшити неурядові організації. Такі важливі властивості, як знання особливостей цільової групи, наявність професійно підготовлених фахівців, відсутність жорстких регламентів у діяльності, наявність умов (доступного приміщення, зв'язку тощо), можливість застосовувати інноваційні підходи, надають

громадським організаціям перевагу над іншими суб'єктами. Вельми цікавим з цієї точки зору є досвід Харківської громадської організації незрячих юристів, яка з 2003 року є партнером Управління праці та соціального захисту населення у реалізації соціальних проектів.

О. Грабар

Національна юридична академія

України ім. Ярослава Мудрого

(e-mail: grabar@ilf-ua.com)

ПРАВО НА ЗДОБУТТЯ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА УМОВИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Відповідно до п. 1 ст. 4 Закону України «Про вищу освіту» громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі, якщо вони **здобувають вищу освіту вперше**.

Проблема отримання другої вищої освіти існувала і в колишньому Радянському Союзі. Це питання було врегульовано Інструктивним листом Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР від 9 лютого 1961 року № І-11. Прийом для отримання другої вищої освіти допускався у трьох випадках.

У сучасних умовах ця проблема вирішується в «Умовах прийому до вищих навчальних закладів України». Ці акти передбачають, що громадяни України, які за станом здоров'я втратили можливість виконувати службові та посадові обов'язки за отриманою раніше кваліфікацією, мають право безкоштовно отримувати другу вищу освіту за наявності висновків медико-соціальної експертної комісії.

Таким чином, сучасні нормативні акти, на відміну від Інструктивного листа колишнього Союзу, дозволяють отримання другої вищої освіти за державним замовленням лише в одному випадку, пов'язаному із станом здоров'я, підтвердженим належним чином, який не дозволяє працювати за отриманою раніше

спеціальністю. І це важливе положення не знайшло закріплення у Законі «Про вищу освіту».

Для усунення всіляких непорозумінь і підвищення гарантій реалізації права громадян України на безоплатну освіту вважаю за доцільне статтю 4 Закону України «Про вищу освіту» доповнити положенням про можливість отримання другої вищої освіти за державні кошти особами, які за станом здоров'я втратили можливість виконувати свої обов'язки за раніше отриманою кваліфікацією.

Список літератури

1. Про вищу освіту : Закон України № 2984-III від 17.01.2002 р.
2. Умови прийому до вищих навчальних закладів України : затв. наказом МОН України від 18 вересня 2009 р. № 873.

А. М. Гужва

*Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
(e-mail: praetor79.79@mail.ru)*

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО СТВОРЕННЯ НА ЗАМОВЛЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ У ВНЗ

У процесі своєї діяльності ВНЗ отримують об'єкти інтелектуальної власності: наукові статті, монографії, підручники, методичні посібники, комп'ютерні програми, конспекти лекцій, навчальні відеофільми тощо. ВНЗ також має такі засоби індивідуалізації, як комерційне найменування, а інколи навіть торгівельну марку. Звичайно ж, розпоряджання правами на усі ці об'єкти потребує свого правового оформлення.

Для забезпечення навчального процесу ВНЗ також використовують у своїй діяльності, окрім власних, об'єкти права інтелектуальної власності, майнові права на які вони набувають за авторськими договорами та ліцензіями. Наприклад, використання програмного забезпечення оформлюється, як правило, ліцензійними договорами.

Юридичне оформлення використання об'єктів права інтелектуальної власності здійснюється за допомогою договорів, які передбачені ст. 1107 ЦК України. Ці договори розповсюджуються майже на всіх суб'єктів цивільних правовідносин. Але практика їх укладання надає змогу окреслити певні особливості цих договорів, якщо вони стосуються освітньої діяльності.

У цій доповіді спробуємо вказати на деякі особливості договору про створення на замовлення і використання твору у ВНЗ.

Насамперед, об'єкти авторського права, які створюються у ВНЗ (підручники, навчальні посібники), є службовими творами. Тобто написання наукових статей, методичних розробок, розділів у підручниках є функціональним обов'язком викладача. Така робота, як правило, входить у навантаження викладача, що відображується у його індивідуальному плані роботи за поточний рік і передбачається при нарахуванні йому заробітної плати. Проте ж майнових прав на вказані твори ВНЗ набуває лише у тому разі, якщо ця умова передбачена у трудовому договорі з викладачем, або відносно цього є окрема угода між ВНЗ та науково-педагогічним працівником. У протилежному випадку майнові права на службові твори будуть належати ВНЗ і науково-педагогічному працівнику спільно, як це закріплено у ст. 429 ЦК України.

Це не узгоджується із нормою ст. 16 Закону України «Про авторське та суміжні права», у якій зазначається, що авторське немайнове право на твір належить автору, а виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) і (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. Така неузгодженість є вже хрестоматійним прикладом суперечностей в авторському праві. Вирішується вона на користь Цивільного кодексу, оскільки він є законом, який було прийнято пізніше, а новий закон, який регулює те саме питання, скасовує попередній.

Але може статися, що написання підручника або методичного посібника не було заплановано і включено у навантаження викладача. Тоді такий підручник не буде службовим твором, і, відповідно, усі права належатимуть викладачу. У цьому випадку для того, щоб набути майнових прав на використання підручника

у навчальному процесі ВНЗ необхідно укласти з викладачем до написання підручника договір про створення на замовлення і використання твору або договір про передачу виключних майнових прав після його написання.

У договорі про створення на замовлення і використання твору в обов'язковому порядку обумовлюється розмір, порядок і строки виплати авторської винагороди, вимоги ВНЗ до майбутнього твору (об'єм, якісні характеристики та ін.), строк виконання замовлення і порядок передачі прав на нього, а також час, необхідний для виправлень, якщо це буде потрібно, способи та умови використання твору замовником. Цей договір є змішаним договором, оскільки містить у собі договір підряду і ліцензійний договір. Можна укласти також договір на створення і передачу виключних майнових прав на твір, який також буде змішаним за своїм предметом.

Тоді майнові права за умовами такого договору належатимуть також ВНЗ, і автор не може видавати цей підручник в інших видавництвах. Але на практиці автори вносять несуттєві зміни до такого видання і видають без відома ВНЗ під іншою назвою, після чого твори, у дійсності створені на замовлення ВНЗ, надходять у вільний продаж. Це може призвести до того, що кожний наступний тираж буде конкурувати з першим, який вийшов у порядку виконання договору ВНЗ з викладачем. Звичайно, що ВНЗ може подати позов до суду проти викладача у зв'язку з порушенням майнових прав на твір, створений на замовлення або у порядку виконання службових обов'язків. Постає питання: навіщо тоді взагалі регулювання відносин за допомогою договору, якщо потім треба звертатись до суду для захисту своїх прав?

Умова ж, за якою викладач буде зобов'язаний утримуватись від написання подібних підручників на певну тему, буде нікчемною, оскільки суперечитиме закону (ч. 4 ст. 1112 ЦК України). Така умова буде розцінюватись як спрямована на обмеження цивільної дієздатності.

Отже, потрібне інше правове врегулювання цих відносин.

Відносини між викладачем і його роботодавцем треба побудувати таким чином, щоб ВНЗ міг отримувати відрахування за видання підручника в інших видавництвах, залишивши при цьому

право на відтворення примірників твору за автором. Для цього, на наш погляд, у договорі на замовлення і використання твору взагалі слід не обумовлювати, кому належатимуть виключні майнові права на твір. Це пояснюється тим, що згідно із ст. 430 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений на замовлення, належатимуть творцеві цього об'єкта і замовнику спільно, якщо це не встановлено договором. За таких умов ні ВНЗ, ні викладач не можуть видавати підручник без згоди один одного. Тому у договорі слід обумовити таку згоду на користь викладача з боку ВНЗ і розмір відрахувань за кожний виданий примірник підручника поза ВНЗ упродовж певного строку. Це, звичайно, не гарантуватиме від зловживань щодо перевидання підручника під іншою назвою і з незначними змінами, але хоча б частково вирішує проблему з винагородою за використання майнових прав ВНЗ.

Наведений приклад з підручником є дещо банальним, у той же час він розкриває ті проблеми, з якими може зіткнутися ВНЗ при оформленні майнових прав.

Якщо ж звернутись до розгляду випадку з написанням музичного твору викладачем консерваторії, то охорона інтересів як ВНЗ, так і науково-педагогічного працівника уявлятиметься складнішою. Так, якщо музичний твір буде написано за договором про створення на замовлення і використання об'єкта права інтелектуальної власності, то у такому договорі слід також зазначити умови використання запису виконання твору, оскільки тут будуть залучені згодом ще суб'єкти суміжних прав – виконавець, організація, яка здійснила запис твору і т. д. Ситуація ускладнюється ще й тим, що музичний твір, який виконуватимуть студенти консерваторії під час навчання, може бути використаний ними поза навчальним процесом (наприклад, при виконанні увечері в ресторані), що виходитиме за межі вільного використання. Навряд чи буде виплачено винагороду автору музичного твору у такому випадку.

Складно також буде врегулювати питання про захист права на імпровізацію, яка була виконана викладачем під час занять. Адже у навчанні виконання джазу вміння імпровізувати є необхідною

складовою. Безсумнівно, викладач, який виконав імпровізацію, є суб'єктом суміжних прав – виконавцем. Але чи може він захищати свої права і як композитор у разі повторення його імпровізації іншим виконавцем на якомусь концерті без його згоди? Досить проблематично буде обумовити створення імпровізації за договором на замовлення, оскільки такий твір за своєю сутністю передбачає певну спонтанність.

Перелік проблемних питань щодо творів, створених викладачем на замовлення ВНЗ, є неосяжним, що пояснюється творчим характером та багатоманітністю освітньої діяльності. Однак безумовно, права на твори, які з'являються у результаті роботи науково-педагогічних працівників, потребують належної правової охорони, що може бути досягнуто лише у разі юридично досконалого оформлення договорів про створення на замовлення і використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Список літератури

1. Балбеко А. М. Интеллектуальная собственность в системе высшего образования / А. М. Балбеко, М. Ф. Малышева // Право и образование. – 2003. – № 1. – С. 95–102.
2. Герасименко В. До питання розподілу прав на інтелектуальну власність при комерціалізації науково-технічних розробок / В. Герасименко, О. Нестеренко, М. Солощук // Право України. – 2003. – № 6. – С. 57–61.
3. Гужва А. Н. К вопросу об интеллектуальной собственности вуза / А. Н. Гужва // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х., 2006. – Т. 12. – С. 121–130.
4. Крижна В. Загальна характеристика договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності / В. Крижна // Право України. – 2004. – № 9. – С. 68–71
5. Мазур З. Ф. Интеллектуальная собственность в сфере образования / З. Ф. Мазур, Е. М. Чертакова, Н. М. Стадник // Информатика и образование. – 2003. – № 4. – С. 17–20.
6. Мілаш В. Інтелектуальна власність у сфері договірної діяльності господарюючих суб'єктів / В. Мілаш // Підприємництво, госп-во і право. – 2006. – № 6. – С. 3–9.
7. Мельник О. Договори у сфері інтелектуальної власності за новим Цивільним кодексом України / Олена Мельник // Підприємництво, госп-во і право. – 2003. – № 9. – С. 6–9.

Р. В. Гурак

кандидат юридичних наук

Приватний вищий навчальний

заклад «Європейський університет»

(e-mail: office@e-u.in.ua)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Сьогодні в суспільстві різко виросла роль освіти. По суті, вона висока як ніколи. Реалії сьогодення вимагають від людини ґрунтовних та якісних знань. Тепер положення в суспільстві безпосередньо залежить від професійної освіти – і краще навіть, якщо вона не одна. Освіта в житті людини є запорукою успіху та конкурентоспроможності в сучасному світі.

Чинне законодавство України, яке регулює діяльність навчальних закладів всіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання, включає численні нормативно-правові акти, зокрема Конституцію України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», Постанови Кабінету Міністрів України «Про ліцензування освітніх послуг», «Про документи про освіту та вчені звання», Накази Міністерства освіти і науки України № 847 від 24.12.2003 р. «Ліцензійні умови надання освітніх послуг в сфері вищої освіти», «Про затвердження порядку здійснення контролю за дотриманням ліцензійних умов надання освітніх послуг», Положення про організацію навчально-виховного процесу в вищих навчальних закладах тощо, а також окремі рішення Державної акредитаційної комісії (далі ДАК) як постійно діючого органу, який забезпечує додержання вимог ліцензування, атестації та акредитації вищих навчальних закладів. Необхідно зазначити, що в системі вищої освіти в Україні все більш активну роль відіграють приватні вищі навчальні заклади, які утвердили прогресивні тенденції в розвитку освіти.

Найбільшою, на мою думку, є проблема, що стосується організаційно-правової форми приватного вищого навчального закладу. Приватні вищі навчальні заклади є юридичними особами.

Звичайно, у своїй діяльності вони керуються не тільки законодавством про освіту, а й Цивільним та Господарським кодексами як господарюючі суб'єкти.

Звернімося до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Відповідно до ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» вищий навчальний заклад приватної форми власності – це вищий навчальний заклад, заснований на приватній власності і підпорядкований власнику (власникам). Вищі навчальні заклади всіх форм власності, у тому числі і приватної, в своїй діяльності керуються законодавством про освіту.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про освіту» навчальні заклади діють на підставі власних статутів, затверджених Міністерством освіти і науки України, в яких міститься інформація щодо порядку їх створення та безпосередньої діяльності.

Згідно п. 7 ст. 18 Закону України «Про освіту» Навчальний заклад повинен мати власну назву, в якій обов'язково вказується його тип та організаційно-правова форма.

Наказом Держспоживстандарту України від 28 травня 2004 р. № 97 затверджена Класифікація організаційно-правових форм господарювання, в якій однією з організаційно-правових форм визначена «приватна організація (установа, заклад)». Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва в листах та роз'ясненнях неодноразово визначає цю організаційно-правову форму найкращою для навчальних закладів приватної форми власності. Протоколом ДАК № 56 від 21 червня 2005 р. Міністерство освіти і науки України рекомендувало вищим навчальним закладам змінити найменування, де обов'язково вказувати організаційно-правову форму «приватна організація (установа, заклад)». Однак зазначені документи Державного комітету носять виключно рекомендаційний характер.

В той же час питання наявності або відсутності статутного фонду у приватних установ (організацій, закладів), його розмір, обов'язкові для зазначення в статуті цієї установи положення законодавством на сьогоднішній день не визначені.

Однак вищі навчальні заклади вільні у виборі форм господарювання, діють відповідно до Законів України «Про освіту», «Про

вищу освіту» і в своїй діяльності можуть використовувати Закон України «Про господарські товариства», Цивільний і Господарський кодекси як господарючі суб'єкти.

Таким чином, незважаючи на задекларовану рівність прав навчальних закладів всіх форм власності, існують очевидні проблеми в регулюванні діяльності навчальних закладів приватної форми власності, які потребують вирішення шляхом внесення змін до законодавства про освіту тощо.

Список літератури

1. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 р. (із змінами і доповненнями).
2. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 р. (із змінами і доповненнями).
3. Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2001 р. № 978.
4. Положення про ліцензування освітніх послуг : затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 1380 від 29 серпня 2003 р.

О. І. Деменко

Харківська міська рада

(e-mail: nmprc@kharkivosvita.net.ua)

СИСТЕМА ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В М. ХАРКОВІ

Те, чому сьогодні навчається в класі одне покоління, стане нормою життя наступного.

А. Лінкольн

У сучасних умовах одним з найважливіших пріоритетів оновлення змісту освіти в школах є забезпечення правової грамотності дітей та молоді.

На загальнодержавному та регіональному рівнях це питання було і залишається актуальним, що підтверджується різними нормативно-правовими документами.

У сучасній Україні фактично закладено фундамент для створення системи шкільної правової освіти, починаючи з дошкільного віку:

- упроваджується програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». Однією з ліній розвитку дитини визначено соціально-моральну, яка включає в себе такі сфери діяльності: «Люди», «Я сам»;

- згідно з Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів для учнів початкової школи викладається курс «Я і Україна. Громадянська освіта»;

- з 2009/10 навчального року у 9-х класах викладається предмет «Правознавство. Практичний курс», у 10-х класах в 2010/11 навчальному році – курс «Правознавство», у 11-х – курс «Людина і світ»;

- за рахунок годин варіативної складової Робочих навчальних планів у школах міста здійснюється викладання спецкурсів та курсів за вибором;

- у місті функціонують профільні та допрофільні класи з вивчення правових дисциплін;

- проводиться робота з обдарованою молоддю (турніри, олімпіада з правознавства, конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН);

- розгалужена система учнівського самоврядування і співпраця з органами учнівського самоврядування.

Зміст правової освіти в загальноосвітніх навчальних закладах розглядається як важлива умова повноцінної реалізації її функцій на основі інтеграції усіх навчальних курсів.

Поруч з успіхами є ряд проблем, які потребують вирішення. Однією з основних залишається дитяча злочинність. Стан роботи з цього питання знаходиться під постійним контролем.

У межах реалізації регіональних програм та згідно з річними планами роботи в школах проводяться тижні, декади, місячники правових знань, диспути, брейн-ринги, в бібліотеках організовано постійнодіючі виставки наукової, публіцистичної, методичної, художньої літератури з правової тематики.

Учні шкіл м. Харкова беруть участь у заходах, які передбачені програмами щодо формування здорового способу життя:

«Репродуктивне здоров'я», «Профілактика інфекцій, що передаються статевим шляхом», «Здоров'я нації», «Діалог», «Рівний – рівному».

Завдяки систематичній роботі у місті спостерігається тенденція зменшення росту злочинності серед дітей.

Упевнена, що успішна реалізація системи правової освіти та наші сумісні зусилля у розвитку цього напрямку вже у недалекому майбутньому позитивно вплинуть на розвиток правової культури молодих громадян – майбутнього нашого міста.

О. М. Дікова-Фаворська

*доктор соціологічних наук
Житомирський економіко-
гуманітарний інститут
«Університет «Україна»*

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЩОДО ОСВІТИ ОСІБ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЗДОРОВ'Я

Повага до людської гідності передбачає колективну відповідальність за підтримку та турботу по відношенню до тих членів суспільства, які цього потребують, та створення умов для їх повноцінного життя. Повага до особистості, в цьому сенсі, передбачає також і те, що люди з інвалідністю мають грати певну роль у суспільному житті.

Отже, законодавство з питань осіб з особливими потребами обов'язково має враховувати вразливу позицію цієї категорії по відношенню до інших членів суспільства.

Важливою складовою Закону «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», який був прийнятий Верховною Радою України 21.03.91, є питання доступності освіти людям з функціональними обмеженнями здоров'я.

В ст. 21 держава гарантує дітям-інвалідам дошкільне виховання, здобуття освіти на рівні, що відповідає їх здібностям і можливостям. Дошкільне виховання та навчання інвалідів

здійснюється в спеціальних або загальних закладах. Професійна підготовка ведеться з урахуванням медичних показань щодо обраної професійної діяльності.

Вибір форм і методів професійної підготовки проводиться згідно з висновками медично-соціальної експертизи. При навчанні, професійній підготовці або перепідготовці інвалідів поряд з загальними допускаються альтернативні форми навчання.

Для обдарованих дітей-інвалідів передбачається право на безкоштовне навчання музиці, образотворчому мистецтву як в загальних навчальних закладах, так і в спеціалізованих позашкільних навчальних закладах. Під час вступу до вищих навчальних закладів I–IV рівня акредитації абітурієнти-інваліди мають переважне право на зарахування. До категорії «пільговиків» при зарахуванні належать і діти з малозабезпечених сімей, у яких: обидва батьки є інвалідами; один з батьків – інвалід, а інший помер; одинока матір з числа інвалідів; батько-інвалід, який виховує дитину без матері (ст. 22).

Найважливішим аспектом адаптації людей з особливими потребами в суспільстві є забезпечення умов для отримання інвалідами освіти і фахової підготовки у відповідності до їхніх можливостей, про що йдеться у Комплексній програмі освіти та фахової підготовки інвалідів.

Дана Комплексна програма освіти та фахової підготовки інвалідів (далі Програма) передбачає подолання соціальної ізоляваності дітей з особливими потребами через створення умов щодо доступу до навчання, забезпечення їх підручниками та іншою навчальною літературою.

У Програмі також передбачені особливі умови вступу до ВНЗ та навчання, які були закріплені Наказом Міністерства освіти та науки України від 29.02.2000 р. № 37. Це можливість зарахування до вищих навчальних закладів за рекомендацією органів охорони здоров'я та соціального захисту населення понад державне замовлення за результатами співбесіди з правом навчання за місцем проживання інвалідів, які неспроможні відвідувати навчальний заклад, а також створення умов для проходження курсу навчання екстерном.

Реалізація правових гарантій на освіту осіб з функціональними обмеженнями здоров'я – дієвий поштовх в інтеграційних процесах представників цієї специфічної соціальної групи.

Е. А. Довгаль

доктор экономических наук

Народная украинская академия

(e-mail: e.a.dovgal@gmail.com)

К ВОПРОСУ О НАПРАВЛЕНИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНКУРЕНЦИИ

Основным условием развития экономики Украины и повышения благосостояния ее граждан является обеспечение роста национальной конкурентоспособности. В глобализирующемся мире способность быстро адаптироваться к условиям международной конкуренции становится важнейшим фактором успешного и устойчивого развития. Главное преимущество высокоразвитых стран связано с человеческим потенциалом, уровень которого во многом определяется системой образования. Именно в этой сфере на современном этапе лежит ключ к обеспечению устойчивого экономического роста стран в средне- и долгосрочной перспективе.

Сегодня в нашей стране только закладываются принципы целостной стратегии развития системы образования, которая бы определяла целевые ориентиры государства в этой сфере и освещала вопросы содержания, качества, социальной доступности образования, механизмов и объемов его финансирования.

Для обеспечения качественного образования, его одинаковой доступности для всех граждан необходима институциональная перестройка системы образования на основе эффективного взаимодействия образования с рынком труда. Экономика завтрашнего дня – это инновационная экономика знаний, инвестиционных проектов и наукоемкой технологии. Для

преодоления все увеличивающегося разрыва между содержанием образования, образовательной технологией, всей структурой и инфраструктурой образовательной сферы, уровнем кадрового потенциала системы образования и потребностями экономики необходимо создать механизмы, ориентированные не только на внутренние социально-экономические потребности страны, но и на обеспечение конкурентоспособности Украины на мировом рынке труда.

Для достижения указанной цели, на наш взгляд, должна быть осуществлена модернизация системы образования Украины по следующим направлениям: совершенствование содержания и технологии образования; развитие системы обеспечения качества образовательной услуги; повышение эффективности управления в сфере образования; совершенствование экономических механизмов в сфере образования. Реализация указанных направлений возможна на основе адекватного объективным требованиям рынка труда институционального обеспечения системы образования (нормативно-правовая база, принципы государственной образовательной политики).

Список литературы

1. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.education.gov.ua/pls/edu/educ.doc_info.show?p_id=325&p_back_link=educ.docs.ukr&p_lang=ukr. – Назва з екрану.

2. Крячко Ю. М. Українська вища освіта потребує серйозного реформування. Міркування і пропозиції у контексті підготовки нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Ю. М. Крячко. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/articles/25.html>. – Назва з екрану.

3. Ніколаєв В. П. Економічні роздуми про освіту [Електронний ресурс] / В. П. Ніколаєв, Я. М. Буткевич. – Режим доступу: www.oko.com.ua/okorus/publications/articles/aboutedu.html. – Назва з екрану.

4. Терещенко Ю. Відправні засади філософії політики у сфері освіти / Ю. Терещенко / Вища освіта України. – 2005. – № 3. – С. 27–31.

5. Товажнянський Л. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити / Л. Л. Товажнянський, Є. І. Сокол, Б. В. Клименко ; НТУ «ХПІ». – Х., 2004. – 165 с.

А. С. Загородній

*навчально-науковий інститут
права, економіки та соціології
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ ОДНОСТОРОННЬОГО РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ВНЗ НА ВИМОГУ ВИКОНАВЦЯ

Питання щодо розірвання договору про надання освітніх послуг ВНЗ є досить актуальним з огляду на те, що на практиці більшість виконавців розцінюють окремі підстави відрахування студентів, закріплені в так званому «освітньому» законодавстві, як легально закріплені підстави для одностороннього розірвання договору. Така позиція суперечить основним засадам договірної права і ставить студента завчасно в менш захищене положення.

Підстави та порядок одностороннього розірвання зазначеного договору ні на законодавчому, ні на теоретичному рівні не знайшли належного закріплення та дослідження [1; 2, с. 21–24; 7, с. 109–113].

Чинний ЦК України не містить легального визначення поняття розірвання договору. Окремі представники цивілістичної науки розуміють під розірванням таке припинення договору, що відбувається до настання часу закінчення його дії, лише із суб'єктивних підстав, які передбачені законодавством чи договором, на вимогу однієї чи обох сторін або третіх осіб, які не є сторонами договору, але уповноважені спеціальним законодавством на вчинення таких дій [6, с. 21–24].

Комплексний аналіз законодавства, юридичної науки, правозастосовчої та судової практики дозволяє стверджувати, що на даний час існує декілька підходів у розв'язанні ситуацій з одностороннім розірванням розглядуваного договору на вимогу ВНЗ. Перший полягає у тому, що розірвання договору можливе за невиконання студентом навчального плану чи навчальної програми (академічна неуспішність) та несплати замовником за освітні послуги у встановлені строки (фінансова заборгованість). Згідно

другого підходу до зазначених підстав додаються неповернення у встановлені строки студента із академічної відпустки, порушення студентом правил внутрішнього розпорядку ВНЗ, порушення студентом обов'язків, передбачених статутом ВНЗ. Третій підхід полягає у тому, що будь яке порушення так званого «освітнього» законодавства не може вважатися підставою для розірвання договору. Єдиною підставою для розірвання договору є несплата замовником освітньої послуги у встановлені строки. Четвертий підхід ґрунтується на тому, що публічно-правові обов'язки студента (успішно навчатися, дотримуватися правил поведінки, внутрішнього розпорядку ВНЗ тощо) мають одночасно розглядатися складовими приватно-правових обов'язків, а отже дисциплінарні порушення студента можуть розглядатися як підстави розірвання договору з боку ВНЗ. Згідно п'ятого підходу договірні відносини ВНЗ – студент припиняються (а не розриваються) переважно на підставах, передбачених відомчими нормативно-правовими актами [7, с. 109–113; 2, с. 24; 5, с. 66; 3, с. 78–79; 4, с. 5–6].

На думку автора, одностороннє розірвання договору про надання освітніх послуг ВНЗ на вимогу виконавця становить собою таке припинення договору, яке відбувається лише до закінчення строку його дії виключно із суб'єктивних чи об'єктивних підстав, що передбачені законом або договором. Серед них пропонуються несплата замовником освітньої послуги у встановлені строки, неможливість студента навчатися у ВНЗ за станом здоров'я, неповернення у встановлені строки студента із академічної відпустки, істотна зміна обставин, якими керувався ВНЗ при укладанні договору.

Зважаючи на те, що згідно законодавства зазначений договір укладається у письмовій формі, його розірвання, за загальним правилом ст. 654 ЦК України, також необхідно вчиняти у письмовій формі. Інформація про розірвання договору має міститися в письмовому повідомленні, яке ВНЗ передає чи направляє поштовим відправленням студенту (замовнику). В повідомленні слід вказувати індивідуальні відомості про студента, підставу, дату та правові наслідки розірвання договору.

Список літератури

1. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984 – III (із змінами станом на 22.05.2008 р.) // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 20. – Ст. 134.
2. Волчанская Л. М. Динамика договора возмездного оказания образовательных услуг / Л. М. Волчанская // Юрид. образование и наука. – 2002. – № 2.
3. Кванина В. В. Особенности прав и обязанностей сторон по договору на оказание возмездных образовательных услуг / В. В. Кванина // Право и образование. – 2005. – № 2.
4. Майданик Р. Договірні цивільно-трудові конструкції / Р. Майданик // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 9.
5. Малейна М. Н. Договор о подготовке специалиста с высшим профессиональным образованием / М. Н. Малейна // Государство и право. – 2004. – № 8.
6. Міхно О. Припинення та розірвання цивільно-правового договору: співвідношення понять / О. Міхно // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 9.
7. Уханов О. А. Я не заказывал отчисление из вуза! / О. А. Уханов // Право и образование. – 2002. – № 2.

С. А. Загородній

*кандидат юридичних наук
Харківський національний
університет внутрішніх справ
(e-mail: sazagor@gmail.com)*

ОКРЕМІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ, ЯКІ НАДАЮТЬСЯ ВНЗ

Поняття «послуга» в енциклопедіях, словниках, довідниках з цивільного права та літературних джерелах має досить багато значень. Проте визначення послуги як дії (діяльності) суб'єкта цивільних правовідносин, спрямованої на задоволення потреб іншої особи (послугоотримувача), зустрічається у більшості зазначених джерел [1, с. 27; 2, с. 894; 3, с. 137].

Визначення освітньої послуги чинне законодавство не містить.

Аналіз законодавства, що регулює відносини у сфері вищої освіти, дозволяє розуміти під освітніми послугами ВНЗ дії або діяльність, перелік та зміст яких встановлюються нормативними актами і договором, що спрямовані на навчання, підготовку, перепідготовку або задовольняння інших потреб особи.

Зазначені послуги слід кваліфікувати послугами, що складаються з належних дій або діяльності, тобто такими, надання яких не призводить до виникнення гарантованого нематеріалізованого результату [4, с. 217–218]. Освіченість особи, формування у неї знань, вмінь, навичок переважно залежить від її особистих властивостей.

Освітні послуги, які надаються ВНЗ, можна поділити на дві принципово відмінні групи. Перша складатиметься з послуг, що передбачають дії або діяльність навчально-наукового, методичного, організаційного та іншого характеру, які здійснюються на користь особи, але не передбачають заходів поточного та підсумкового контролю отриманих нею знань, умінь, навичок. Корисний результат таких послуг може втілюватися у формі нематеріалізованого блага особи, тобто її освіченості, обізнаності тощо. Споживання послуг такого роду не засвідчується документом державного зразка про здобуття особою освітньо-кваліфікаційного рівня та присвоєння їй кваліфікації.

Друга група складатиметься з послуг, що передбачають діяльність навчально-наукового, методичного, організаційного та іншого характеру, яка здійснюється на користь особи, у тому числі поточний та підсумковий контроль отриманих нею знань, умінь, навичок. Корисний результат таких послуг може втілюватися у формі нематеріалізованого блага особи, тобто знаннях, вміннях, навичках, достатніх для її майбутньої професійної діяльності (роботи за спеціальністю та кваліфікацією). Якісне споживання таких послуг засвідчується документом державного зразка про здобуття особою освітньо-кваліфікаційного рівня та присвоєння їй кваліфікації.

Послуги першої групи можна назвати освітніми послугами ВНЗ без професійної підготовки особи, послуги другої – освітніми послугами ВНЗ з професійної підготовки особи.

Список літератури

1. Українська радянська енциклопедія. – 2-ге вид. – К. : Головна редакція УРЕ, 1983. – Т. 9. – 560 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
3. Цивільне право : підруч. для студентів юрид. вузів та факультетів / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін. – К. : Вентурі, 1997. – Ч. 1. – 544 с.
4. Степанов Д. И. Услуги как объект гражданских прав / Д. И. Степанов. – М. : Статут, 2005. – 349 с.

Т. В. Зайцева

*Кіровоградський юридичний
інститут ХНУВС
(e-mail: dominika2004@ukr.net)*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ще наприкінці минулого століття у світі дійшли консенсусу відносно того, що будь-якому суспільству необхідний оновлений процес освіти для вирішення завдань ХХІ століття, пов'язаних з забезпеченням інтелектуальної незалежності, виробництвом і просуванням нових знань, підготовкою і формуванням відповідальних і освічених громадян та висококваліфікованих спеціалістів, без яких не можливий ні економічний, ні соціальний, ні культурний, ні політичний прогрес. Оскільки суспільство все більше і більше потребує знань, освіта, особливо вища, виступає в якості основного компонента культурного, соціально-економічного і екологічного стійкого розвитку людства. Тому розвиток освіти у більшості країн світу віднесено до найважливіших національних пріоритетів.

В Україні також відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці

навчально-виховного процесу. Нова соціально-економічна ситуація в нашій країні поставила перед вищою школою нові цілі і завдання. Основним напрямом діяльності вищої школи на даний момент має стати задоволення потреб особистості в знаннях, які б дозволяли адаптуватися в сучасному швидкоплинному світі. А це, насамперед, вимагає належного кадрового супроводу, впровадження науково-обґрунтованої підготовки викладацьких кадрів для вищої школи.

Пріоритетна увага при формуванні вищої освіти в Україні має надаватися підготовці нової генерації науково-педагогічних кадрів – національної еліти, здатної трансформувати в собі нову освітньо-світоглядну парадигму національно-державного творення, гуманістичного піднесення самоцінності особистості вихованця.

Наука і освіта сьогодні відносяться до тих соціальних інститутів суспільства, де вага високопрофесійної інтелектуальної праці надзвичайно велика і де професійна якість наукових і педагогічних кадрів має вирішальне значення. Викладачі ВНЗ виступають однією з основних професійних груп, на яку суспільство покладає два надзвичайно важливих і взаємопов'язаних завдання:

1. Збереження, примноження і трансляція культурного і науково-технічного здобутку суспільства і цивілізації в цілому.

2. Соціалізація особистості на відповідальному етапі її формування, пов'язаному з отриманням професійної підготовки, яка вимагає вищого професійного рівня.

Сучасні умови розвитку суспільства визначили нові вимоги до спеціалістів, яких почали більш спрямовано готувати за різними інтегрованими програмами. Це вимагало від викладацького корпусу серйозних трансформацій. Досить гостро постали питання, якими знаннями і навичками повинні володіти вузівські викладачі, щоб навчитися на практиці використовувати отримані знання; як організувати підготовку професіоналів в умовах, коли неможливо передбачити еволюцію професійної діяльності?

Отже, зараз в умовах глобалізації та трансформації суспільства актуальною постає проблема формування сучасного викладача вищого навчального закладу, який відповідав би запитам і вимогам цього суспільства. Питання, якою має бути психолого-педагогічна

модель викладача вищого навчального закладу, залишається відкритим і потребує ґрунтовної відповіді.

В. В. Ладиченко

*доктор юридичних наук
Київський національний
торговельно-економічний
університет
(e-mail: uveal@ukr.net)*

ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Усі різновиди гуманізму збігаються в одному – визнанні людини найвищою цінністю. Поняття гуманізму означає, на думку М. Хайдегера, те філософське визначення людини, за яким суще в цілому інтерпретується, оцінюється від людини і, відповідно, людиною [6].

Гуманізм – це фундаментальна основа організації державної влади. Він має загальне значення для устрою всієї держави і по-різному називається вченими. Наприклад, О. А. Лукашева розглядає його як «людський вимір державності» [3], В. С. Нерсесянц – як визнання самоцінності людини [4]. Однак ці розходження в найменуванні не змінюють сутності. «Даний принцип, – відзначають дослідники, – означає визнання цінності людини як особистості, затвердження пріоритету її інтересів у діяльності держави» [5].

У вузькому розумінні слова гуманізм визначається як ідейно-освітній рух, який сформувався в епоху Відродження і змістом якого є вивчення і поширення античних мов, літератури, мистецтва і культури. Т. Панфілова характеризує поняття «гуманізм» як «історично зумовлену систему поглядів, яка визнає людину самодостатньою цінністю, розглядає її як свідомого суб'єкта своїх дій, розвиток якого за законами власної діяльності є необхідною умовою розвитку суспільства» [2].

Можна запропонувати й інші дефініції гуманізму, наприклад: гуманізм – це утвердження гідності людини і повноти її існування; це своєрідний освічений погляд на людину; це ідеологія прогресивної влади; гуманізм – це вільна асоціація всебічно розвинених індивідів, які знаходяться в гармонійних відносинах; гуманізм є змістом соціальних відносин; гуманізм – вид духовної орієнтації тощо [1, с. 217].

Гуманізм – загальнолюдська цінність. В гуманістичних традиціях, що вироблені кращими представниками людства протягом багатьох століть, сконцентровані принципи свободи, справедливості, поваги до людини, захисту особистості. Гуманізм, демократія, соціальна правова держава – це ті соціальні цінності, що нерозривно пов'язані між собою та визначають суть нинішнього реформування влади в Україні. Вони також є потужними імпульсами, які здійснюють вирішальний вплив на розвиток економічної, духовної сфер суспільства, формування політичної та правової культури його членів. Вони спрямовані на затвердження в державі принципів соціальної справедливості. Шлях до утвердження цих високих ідеалів не є простим. Він пов'язаний із комплексним вирішенням політичних, економічних, соціальних, ідеологічних, психологічних, організаційних та інших завдань. Однак, тільки послідовно вирішуючи ці та інші завдання, можна втілити в життя важливу гуманістичну мету – дійсно поставити людину в центр суспільної системи, забезпечити людині гідне існування та всебічний гармонійний розвиток.

Побудова правової держави, утвердження демократії та ринкових відносин потребують нового методологічного застосування гуманізму. Загальна тенденція реформування влади прослідковується досить чітко: поворот до людини і її фундаментальних цінностей. Слід погодитись із думкою дослідників про те, що потрібно добиватися такого стану суспільства, який можна охарактеризувати як «диференційовану інтеграцію». Західні дослідники образно називають його «світом світів», що реалізує себе у принципі доповнення [1, с. 230]. Баланс інтересів необхідно здійснювати в гуманістичних формах, враховуючи коеволюційні процеси, ідеї співрозвитку, спільний рух різних структур до нового

стану життєдіяльності суспільства. Пошук підвалин для цієї тенденції можливий на шляхах утвердження загальнолюдських цінностей.

Особливе значення для формування правосвідомості людського суспільства, для організації правової культури як необхідного компонента соціального прогресу має юридична освіта. Під впливом юридичної освіти, а також поширення сучасних правових ідей і гуманістичних цінностей суспільна свідомість в Україні просувається в бік визнання ідеї правової держави, законності, правопорядку як елементів розвитку правової культури. Саме розвиток юридичної освіти сприяє формуванню «соціального прошарку» юристів, що оволоділи необхідними знаннями й здатні до підготовки й реалізації реформ у політико-правовій системі нашої держави.

Для того щоб розглянути окремі проблеми юридичної освіти в системі вищої освіти України, необхідно проаналізувати питання, пов'язані із проблемами підготовки юристів у нашій країні.

По-перше, сьогодні часто повторюється теза про те, що нам не потрібні юристи в такій кількості. Дійсно, у ситуації радянського бюджетного фінансування підготовки фахівців із вищою освітою необхідного профілю, системи розподілу молодих спеціалістів, певних пілг для них кількісний рівень підготовки фахівців із вищою освітою і профіль такого навчання строго нормувався з урахуванням потреб радянського народного господарства. Однак подібна система не рятувала суспільство від прорахунків, пов'язаних з надвиробництвом одних фахівців, переважно в технічній сфері, і нестачею фахівців в інших галузях. Зараз більшою мірою професійну спрямованість підготовки випускників диктує ринок, що, без сумніву, прореагував на невідповідність кількісного рівня кваліфікованих юридичних кадрів і потреби в них.

По-друге, становлення та утвердження правової держави в нашій країні неможливо без залучення великої кількості грамотних юридичних кадрів. Студенти-юристи, що добре навчаються, вже приблизно із третього-четвертого курсів займаються юридичною практичною діяльністю, а до моменту закінчення університету мають пристойну роботу. Мова йде переважно про успішних

студентів денної форми навчання, а також про амбіційних фахівців, що знайшли своє місце в житті, та мають дві, а то й три вищих освіти. Приміром, дуже привабливим є тандем економічної та юридичної освіти. Що ж стосується статистичних даних з бірж праці про осіб, що шукають роботу зі спеціальності «юрист», то, в першу чергу, необхідно відкинути «професіоналів» із посередньою фаховою освітою, не готових до юридичної діяльності в сучасних жорстких умовах ринкової економіки.

Ринок став більш вимогливий саме до фахівців високого рівня, і сварити його за те, що він не працевлаштовує всіх без винятку, не можна. Подібну ситуацію варто схвалювати, а не допомагати необґрунтованій завищеній особистісній самооцінці, зумовленій виключно наявністю диплома про вищу освіту. Можна вказати на те, що своєрідна фетишизація диплома про вищу освіту й визначила стійкий тіньовий ринок продажів дипломів – підробок документів про вищу освіту, про який пишуть в ЗМІ.

Не менш серйозна проблема полягає у відсутності будь-якого контролю за рівнем знань «післядипломного» фахівця-юриста. За винятком окремих професійних юридичних сфер, контроль за професійними знаннями юристів протягом всієї їхньої діяльності не здійснюється. Тут з'являються передумови конфлікту між досить високим рівнем підготовки фахівців і малочутливою до низького юридичного професіоналізму свідомістю пересічних громадян. Можна помітити, наскільки суспільство непримиренне до помилок медичних працівників і як лояльно-смирено ставиться до юридичних прорахунків, частих змін законодавства тощо.

Наступна проблема знаходиться переважно в ментальній сфері: на думку багатьох неспеціалістів, професія юриста повинна стати масовою, і кожен знайде собі юридичну спеціальність до душі. Батьки абітурієнтів, які відверто відстають з математики й погано знаються у фізиці, перебувають у солодкій омані, що їхня дитина гуманітарій, а виходить, юриспруденцію якось має опанувати. Але це не так. Юридична професія протягом багатьох століть і навіть тисячоріч має наступні риси. По-перше, вона була і залишається *елітарною* і висуває не тільки освітні – набуті, але й закладені від народження вимоги до претендентів на цю професію: вони

повинні мати схильність логічно мислити, чітко й переконливо викладати свої умовиводи, мати здібності до публічного спілкування, бути людьми психологічно екстравертного типу із природними комунікативними даними, тобто належати до системи «людина – людина». По-друге, професія юриста має справжню гуманістичну цінність, і по мірі розвитку та самовдосконалення людини як особистості, в неї може виникнути потреба стати юристом. Саме такого юриста не зі шкільної лави буде відрізняти усвідомлений професійний вибір, величезний життєвий досвід, знання людей, гарне використання інтуїції та всіх інших властивостей людської особистості, що розвиваються в процесі життя.

Із цієї причини в юридичній професії, як ні в якій іншій, повинен бути приплив фахівців, що вивчають правознавство як другу, або наступну професію. Можливо, слід подолати стереотип про те, що саме 17 років і є той вік, коли потрібно раз і назавжди вибирати справу всього свого життя. Так, до речі, ми зачіпаємо проблему освіти протягом всього життя людини. І це не тільки проблема другої чи третьої освіти. Це питання професіоналізму і підвищення кваліфікації працівників юридичної сфери: суддів, прокурорів, адвокатів, слідчих. По суті, проблема зачіпає питання поглиблення спеціалізації вже сформованого працівника. Існуючі сьогодні програми підготовки та перепідготовки у ВНЗ часто мають загальний характер, а комерційні проекти, на кшталт семінарів чи тренінгів, часто здійснюють організації, що не мають жодного відношення до освіти. Питання змісту та якості такої освітньої діяльності залишаємо відкритим. А в кінцевому випадку страждають і споживачі таких освітніх послуг, і їх майбутні клієнти.

Список літератури

1. Культура. Ідеологія. Особистість : методолого-світогляд. аналіз / Губернский Л., Андрущенко В., Михальченко М. – К. : Знання України, 2002. – С. 217, 230.
2. Панфилова Т. В. О содержании понятия «гуманизм» / Т. В. Панфилова // Философ. науки. – 1990. – № 9. – С. 116.

3. Права человека : учеб. для вузов / отв. ред. член-корр. РАН, д-р юрид. наук Е. А. Лукашева. – М., 2000. – С. 177.
4. Проблемы общей теории права и государства : учеб. для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсисянца. – М., 1999. – С. 221.
5. Теория права и государства / под ред. В. В. Лазарева. – М., 2001. – С. 400.
6. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер. – М., 1993. – С. 51.

Л. Малай

магистр экономики

(e-mail: ludmilamalai@yahoo.com)

СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

В предлагаемой статье описывается система образования в Молдове, а также кратко изложены основные законы и правовые документы, определяющие процесс обучения.

Основной задачей образования является обучение детей и других категорий населения, как предпосылки для укрепления государственной независимости Молдовы, ее экономического и культурного потенциала и интеграции в европейские и мировые сообщества.

Образование осуществляется большим разнообразием структур, форм, содержания и технологий обучения. Государственное образование является бесплатным. Учебный год длится с сентября по июль. Школьное образование включает 12 лет, но обязательными являются 1–9-е классы. Основные языки обучения – румынский и русский (Конституция Молдовы: «Государство обеспечивает в соответствии с законом право каждого человека на выбор языка воспитания и обучения»).

В соответствии с Законом об образовании Республики Молдова, система образования организована по уровням, этапам и циклам. Ее структура выглядит следующим образом: дошкольное образование; начальное образование; среднее образование: общее

среднее образование (гимназий, лицей); среднее профессиональное образование; высшее образование: короткий срок высшего образования (колледж), долгосрочное высшее образования (университеты); последипломное образование (доктор и кандидат наук). Система образования может включать в себя и другие формы обучения: специальное образование; дополнительное образование; непрерывное образование.

Начальные школы принимают ежегодно около 320 500 детей, что составляет 96% от общего количества детей этого возраста. В сфере общего образования задействованы около 420 тысяч детей, из которых 92% получают обязательное общее образование.

Система высшего образования включает 30 учреждений: 17 государственных учреждений (83% учащихся), 13 частных учебных заведений (17% учащихся). Среди них 71% платят за учебу, а для 29% покрывает расходы государство. С целью обеспечить доступ к образованию обездоленным детям государство предоставляет им 15% бесплатных мест.

Государственная образовательная политика определяется основными целями, предусмотренными законодательными актами: Конституцией Республики Молдова, Концепцией образовательного развития, а также Законом об образовании.

Образование в Республике Молдова сталкивается с целым рядом трудностей, таких как: коррупция, интеграция детей-инвалидов, обучение в зонах заключения, образование в сельской местности, нехватка учителей в сельской местности, качество образования.

Список литературы

1. Конституция Республики Молдова: принята в июле 1994 г.
2. Закон об образовании от 1995 г.
3. Закон об аккредитации учебных заведений в Республике Молдова от 1997 г.
4. Закон об утверждении Перечня специальностей высших учебных заведений от 2000 г.
5. Закон о Дополнении к Закону о специальностях высших учебных заведений от 2000 г.
6. Закон о лицензировании отдельных видов деятельности от 2001 г.

7. Национальная стратегия «Образование для всех» (Постановление Правительства 2003 г. №. 410) и План Действий (Постановление Правительства 2004 г. № 527).
8. Национальная образовательная программа развития.
9. Рекомендации UNDP по реформе системы образования от 05.2010.
10. РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА, Региональный подготовительный семинар по инклюзивному образованию.
11. Восточная и Юго-Восточная Европа, ЮНЕСКО, Международное Бюро просвещения, 2007.
12. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.right-to-education.org/country-node/472/country-fee>
13. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://www.renam.md/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=29
14. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://www.renam.md/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=26
15. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://edu.md/?lng=ro&MenuItem=8&Article=865>
16. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://edu.md/?lng=ro&MenuItem=8&Article=863>
17. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://www.unicef.org/infobycountry/moldova_47325.html

Е. Е. Масалитина

Народная украинская академия

К ВОПРОСУ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КРЕДИТОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Если для США, как выразился американский президент Барак Обама, высшее образование является «предпосылкой, необходимой для процветания», то для Украины высшее образование становится предпосылкой, необходимой для выживания.

При этом желание получить высшее образование и готовность самостоятельно оплачивать получение образовательной услуги зачастую сталкивается с отсутствием финансовой возможности ввиду недостаточности сбережений и текущих доходов населения.

В большинстве развитых стран платное образование стало частью национальной образовательной системы. Оплата высшего образования реализуется посредством долгосрочного целевого кредитования. Система образовательного кредитования поддерживается государством, что обеспечивает ее доступность для большинства граждан страны.

Отсутствие достаточного бюджетного финансирования и преимущественно декларативный характер нормативной базы, регламентирующей льготное кредитование высшего образования на Украине, – это та институциональная среда, которая требует немедленного пересмотра в направлении повышения доступности качественного образования для семей с разным уровнем достатка.

Многогранность вопроса кредитования образовательной деятельности подтверждает опыт Российской Федерации, где программа поддержки студентов с помощью льготного кредитования не раз разрабатывалась, воплощалась в жизнь и, за неимением проработанных механизмов функционирования, изменения рыночной конъюнктуры и недостаточной поддержки государства, становилась недееспособной.

В Украине рынок специализированных образовательных кредитов как самостоятельных банковских продуктов на сегодня развит слабо. Некоторые коммерческие банки приравнивают кредиты на образование к потребительским кредитам «на любые цели», оптимизируя кредитные риски крайне высокими процентными ставками. Однако в условиях удорожания платного образования и сокращения доли бесплатного, банковскому кредитованию образовательной деятельности как самостоятельному банковскому продукту и источнику финансирования высшего образования следует уделить особое внимание.

Среди основных характеристик, препятствующих развитию банковского кредитования образования как самостоятельного продукта, можно выделить: высокие процентные ставки, долгосрочный характер кредитования, низкую платежеспособность заемщика, необходимость предоставления как материальных, так и нематериальных форм обеспечения, отсутствие отсрочки

в уплате процентов в период обучения, высокую инфляционную составляющую, дополнительные затраты, связанные с оформлением и обслуживанием кредита.

Перечисленные характеристики образовательного кредита делают банковский продукт «неинтересным» для коммерческого банка, повышая кредитные риски и расходы, связанные с их минимизацией.

Коммерческие банки могут продвигать на рынок подобный банковский продукт только при наличии государственной поддержки, подкрепленной четко разработанным механизмом финансирования из бюджета или рефинансирования НБУ.

Учитывая социально-экономическую значимость образовательной деятельности, государство должно всячески поддерживать образовательные кредиты. Именно государству должна принадлежать ключевая роль в развитии образовательных кредитных программ, которые предусматривают как прямое государственное кредитование, так и программы, стимулирующие развитие банковских продуктов.

Е. Г. Михайлева

*доктор социологических наук
Народная украинская академия
(e-mail: nir@nua.kharkov.nua)*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРАКТИК КАК СОЦИАЛЬНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ

Вопросы правового регулирования социальных отношений ставились и обсуждались с момента появления государства. В данном аспекте такое регулирование выполняет ряд ключевых для социума функций, которые способствуют как упорядочиванию социальных отношений, так и сохранению его как целостности. В последнем случае нормы играют роль ориентиров и задают критерии контроля.

Сфера образования несет принципиально важную функциональную нагрузку для любого общества. Ее важнейшие функции связаны с трансляцией культурного и знаниевого капиталов последующим поколениям, формированием мировоззренческих акцентов в жизненных позициях личности, решением вопросов, связанных с социализацией личности и т. д. Решение этих вопросов в современных условиях социального разнообразия видится принципиально важным.

Высшее образование на современном этапе развития общества предполагает формирование инновационных подходов к образовательным практикам социальных субъектов. Данная инновационность определяется новыми задачами, стоящими перед современным украинским обществом, и разнообразием форм и методов, которые дополняют сегодня содержательный компонент образования. Соответственно, нормативно-правовая база должна учитывать именно такой социальный контекст образовательных практик при ориентировании на перспективы развития образования в будущем и сохранении «социальных рамок» социума как целостности.

Г. В. Михайленко

*Головне управління освіти і науки
Харківської обласної державної
адміністрації
(e-mail: guon@gluo.kharkov.com)*

СИСТЕМА ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Особливістю правоосвітньої діяльності органів управління освітою та навчальних закладів у Харківській області є створення системи, яка має свої стадії та механізм запровадження і спрямована на формування правосвідомої, правовихованої молоді.

Систему правової освіти та виховання складають такі елементи:

- суб'єкти – державні органи, навчальні заклади, особи, що організують та здійснюють правовиховну діяльність;
- об'єкти – вихованці, учні та студенти навчальних закладів;
- сукупність правовиховних заходів, способів і засобів, які сприяють формуванню правової культури.

Очолюють та координують роботу з формування правової культури Головне управління освіти і науки, КВНЗ «Харківська академія безперервної освіти», органи управління освітою, навчальні заклади, викладачі-правознавці.

Правовиховна робота регламентована розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації від 22.03.06 р. № 157, яким затверджено Програму правової освіти населення Харківської області на 2006–2010 рр., наказом Головного управління освіти і науки від 26.04.06 р. № 228, яким затверджено заходи щодо реалізації у навчальних закладах основних положень цієї Програми.

У навчальних закладах області запроваджується безперервна правова освіта вихованців дошкільних навчальних закладів, учнів молодшого, середнього і старшого шкільного віку та студентської молоді.

В. Михальов

Народна українська академія

(e-mail: vladimys-m@mail.ru)

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Дослідження проблеми державної молодіжної політики зумовлено потребами сучасного суспільного розвитку Української держави, що характеризується кардинальними соціальними перетвореннями людського буття, формуванням нової системи ціннісних орієнтацій молоді особистості як гаранта дійсної і майбутньої стабільності правової демократичної держави.

В основоположному документі, Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», визначено, що державна молодіжна політика в Україні «здійснюється:

- в інтересах молодої людини, суспільства, держави;
- з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді».

Таке визначення дає підстави стверджувати, що в Україні реалізуються лише ті напрямки державної політики щодо молоді, які відображають лише спільні інтереси молодих громадян та держави.

Сучасний стан справ у молодіжному середовищі свідчить про те, що державні механізми забезпечення інституційних, організаційно-правових, соціальних, політичних та інших умов для найповнішого використання молодого людиною своїх прав і свобод не спрацьовують в повній мірі.

Неузгодженість та незбіг як політичних, так і соціально-економічних інтересів двох сторін призвели до тих проблем, які, як засвідчує досвід країн із розвиненою демократією, неможливо розв'язати без надання молоді законодавчо закріплених підстав бути творцями та реалізаторами цієї політики.

П. В. Нестеренко,

кандидат юридических наук

Народная украинская академия

(e-mail: alex_appolinar@mail.ru)

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УКРАИНСКОГО И ЕВРОПЕЙСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Изучение зарубежного опыта построения высшей школы, организации системы образования и учебного процесса необходимо для того, чтобы использовать приемлемые достижения и не делать ошибочных шагов в реновации собственной образо-

вательной системы. Современный этап развития образования в мире характеризуется особой интенсивностью преобразований, в равной мере затрагивающих организационные и управленческие структуры образования, его целевые установки и содержание, методы и технологии обучения, источники и механизмы финансирования, а также условия и формы международного образовательного сотрудничества. Успешное осуществление этих преобразований невозможно без их эффективного законодательного обеспечения. Своевременное адекватное реформирование законодательной базы образования является необходимым условием любой образовательной реформы.

Европейский опыт регулирования отношений в сфере образования указывает на то, что построение массива законодательных предписаний может осуществляться вокруг кодифицированного акта или специального закона. Первый путь был избран Францией, которая является одной из немногих стран, принявших кодекс образования. Однако во Франции кодификация имеет свою определенную специфику и понимается как собрание, объединение постоянно действующих правовых норм, относящихся к определенной сфере общественных отношений. Французский кодекс не создает новые правила, а объясняет только существующее право. Сущность кодификации заключается, таким образом, в отборе, классификации и расположении существующих положений в соответствии с логически обоснованной цельной иерархией и в их последующем редактировании. Кодекс образования Франции введен в действие ордонансом Президента Республики № 2000-549 от 15 июня 2000 года. До недавнего времени образовательное законодательство Франции включало в себя более 100 законов, многие из которых были приняты еще в XIX веке. Как и в ряде других стран Западной Европы, во Франции длительный процесс формирования образовательного законодательства до конца 1960-х годов носил преимущественно фрагментарный характер. Его особенностью было отсутствие стабильных обобщающих правовых актов, применимых к системе образования в целом или к ее основным ступеням. На каждом очередном этапе развития системы образования требовалось принятие новых

законов для регулирования и согласования ее различных секторов и видов образовательной деятельности, для создания новых типов образовательных учреждений и определения их статуса, для распределения полномочий как внутри самой системы образования, так и при ее взаимодействии с другими государственными и общественными институтами. Вследствие этого с течением времени постоянно расширяющаяся правовая база французского образования стала представлять собой сложный конгломерат старых и новых законов, сферы действия которых, как правило, ограничивались отдельными секторами системы образования и конкретными механизмами их функционирования. Подобную ситуацию сегодня можно наблюдать в Украине.

На настоящем этапе система образования Франции и ее образовательное законодательство, как и системы образования иных европейских стран, стоят перед необходимостью их адаптации в соответствии с целями и задачами европейской интеграции и, в частности, с задачами создания к 2010 г. «европейского пространства высшего образования», реализуемыми в рамках Болонского процесса.

В других странах Европейского Союза образовательное законодательство зиждется на нормах нескольких специальных законов в этой сфере. Так, Законы Испании «Об университетах», «О квалификациях и профессиональной подготовке», «О качестве образования» обеспечивают детальное регулирование образовательных отношений, тем не менее и за их пределами остается значительная часть норм, устанавливаемых Правительством и иными государственными органами исполнительной власти Испании.

Особенностью Закона Нидерландов «О высшем образовании и научных исследованиях» является комплексный характер регулирования отношений в сфере высшего образования и научных исследований. Он по сути дела представляет собой кодифицированный акт, то есть ту законодательную форму, применение которой для регулирования образовательных отношений должно рассматриваться Украиной в качестве важнейшего шага на пути преодоления многих несовершенств действующего образователь-

ного законодательства. Во-вторых, Закон Нидерландов лишен отсылочных норм к подзаконным актам и поручений органам исполнительной власти принять какой-либо нормативно-правовой акт в развитие закона. Данный акт убедительно показывает, что регулирование отношений в форме закона может и должно содержать все необходимые для его действия нормы права, а не порождать ситуаций, когда принятый закон бездействует годами по причине непринятия Кабинетом Министров Украины или Министерством образования и науки той или иной части подзаконных актов.

Список литературы

1. Кодекс образования Франции. Законодательная часть. – М. : Статут, 2003. – 270 с.
2. Новости ОЭСР: образование, наука, новая экономика. Приложение «Обзор систем высшего образования стран ОЭСР»: Центр ОЭСР – ВШЭ, 2004. – С. 9–16.
3. Enquete : Les universités françaises au scanner [Электронный ресурс] // Vie universitaire. – 2003. – № 59. – Режим доступа: <http://www.vieuniversitaire.fr>.
4. UNESCO. Planification et gestion du développement de l'education / Le Congrès international. – Mexico, 1990. – P., 1991.

Е. А. Одинцова

*кандидат юридических наук,
Донецкий национальный
университет экономики и торговли
имени Михаила Туган-Барановского
(e-mail: pravdis@kaf.donduet.edu.ua)*

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Отечественное образование во все времена и во всех своих формах являло собой мощный потенциал развития гражданского

общества и государства, потенциал их жизнестойкости и жизнеспособности. Современное образование – это вполне самостоятельная форма общественной практики, особая социальная инфраструктура, пронизывающая все другие социальные сферы, а тем самым обеспечивающая целостность общественного организма.

Сегодня интеллектуальный потенциал, научно-технические новации становятся главным фактором социально-экономического развития человека. Концепцией научно-технического, информационного и инновационного развития Украины определяется, что это развитие является неотъемлемой частью и главным средством воплощения национальных интересов государства в жизни народа. Она базируется на понимании того, что реальную независимость и безопасность имеют лишь те страны, которые способны создавать и эффективно использовать новые знания [1, с. 440].

Однако вопреки многочисленным декларациям и концепциям, образование в нашей стране так и не стало серьезным социальным механизмом, той силой, которая объединяла бы в самостоятельную коалицию многочисленные общественные институты, имеющие свои интересы в образовательной сфере: учреждения здравоохранения, социальной защиты, правоохранительные органы, семья, производство и др.

Причины кроются в том, что, во-первых, все перечисленные социальные структуры имеют частные, ситуативные интересы в образовании, и только само образование не имеет в данной расстановке общественных сил ни своих интересов, ни своей четкой политики, а во-вторых, это «нестабильность образовательного законодательства и неурегулированность ряда образовательных отношений» [2, с. 13].

Современное образование должно иметь основательную нормативно-правовую базу, которая способна обеспечить и защитить конституционное право на образование и создать правовые гарантии для свободного функционирования и развития системы образования Украины.

Образование является огромным имущественным комплексом, нуждающимся, с одной стороны, в регламентации возни-

кающих в сфере образования гражданских и трудовых отношений, а с другой – в достойном и бесперебойном финансировании, без которого невозможно предоставление качественных образовательных услуг.

Таким образом, образовательное законодательство призвано регулировать образовательные и иные отношения (административные, трудовые, имущественные и т. д.), складывающиеся в области образования.

В нынешнее время законодательной основой отношений в сфере образования является Конституция Украины, Закон Украины «Об образовании» и Закон Украины «О высшем образовании».

В целом, система источников образовательного права составляет совокупность законодательных актов и принятых в соответствии с ними подзаконных актов.

Многочисленный массив нормативно-правовых актов, в свою очередь, можно условно разделить на:

- специальные (профильные) нормы, то есть законы, принятые для регулирования отношений, складывающихся исключительно в области образования;

- межотраслевые (непрофильные) нормы, то есть законы, которые содержат отдельные нормы, регулирующие отношения в сфере образования.

Наряду с национальными источниками в систему отечественного образовательного права непосредственно входят и многочисленные международно-правовые нормы.

Таким образом, нормативно-правовая база, регулирующая отношения в сфере образования в Украине, включает сотни правовых актов различной юридической силы. Наличие большого числа нормативно-правовых актов делают весьма актуальной задачу систематизации законодательства в сфере образования.

Как известно, систематизация нацелена на выявление противоречий в содержании правовых норм, регулирующих отношения в сфере образования; пробелов в праве; устаревших правовых норм.

В ходе работы по упорядочению и совершенствованию зако-

нодательства об образовании необходимо учитывать общие тенденции совершенствования национального законодательства, наметившиеся в последнее время, и использовать все основные виды систематизации – учет, инкорпорацию, консолидацию и кодификацию.

Проблемы, вызванные несистематизированным характером образовательного законодательства, давно уже стали очевидными, поэтому в последнее время все чаще поднимается вопрос о целесообразности кодификации законодательства в данной сфере.

Кодификация является наиболее сложной формой систематизации законодательства об образовании, при которой происходит внутренняя переработка нормативного материала и создается новый нормативно-правовой акт. Речь идет о необходимости принятия Кодекса Украины об образовании.

Значительное увеличение количества правовых норм, регулирующих общественные отношения в сфере образования, их усложнение, частые изменения приводят к известным сложностям при применении законодательства об образовании. Нормы образовательного права становятся нечеткими и неясными для тех, к кому они в первую очередь адресованы. В такой ситуации кодекс об образовании может стать эффективным правовым регулятором отношений в сфере образования.

Кодекс призван решить ряд проблем юридико-технического характера, то есть устранить разного рода разночтения, возникающие в связи с применением большого количества разрозненных нормативно-правовых актов, обеспечить унификацию понятийного аппарата, содействовать более четкому разрешению коллизий между нормами образовательного законодательства и нормами «смежных» отраслей законодательства (гражданского, административного, бюджетного и т. д.).

Итак, стратегия реформирования системы образования должна соответствовать не только сегодняшним, но и долгосрочным потребностям общества, что закономерно требует и концептуального обновления всей системы образовательного законодательства.

Список литературы

1. Нейматов Я. М. Образование в XXI веке: тенденции и прогнозы / Я. М. Нейматов. – М. : Алгоритм, 2002. – 480 с.
2. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна. – К. : Таксон, 2002. – 176 с.

Л. Д. Покроєва

*кандидат педагогічних наук
Харківський обласний науково-
методичний інститут безперервної
освіти
(e-mail:
lubov.pokroeva@bestnet.kharkov.ua)*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НОРМАТИВНОГО ПРОСТОРУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В освітній галузі багато чого зроблено останніми роками і багато чого ще треба зробити. У нас є і позитивний, і негативний досвід перетворень. Усвідомлювати це, уміти користуватися як позитивним, так і негативним досвідом – суттєва передумова ефективного розвитку. Ще одна важлива передумова такого розвитку – це знаходження центральної ланки в ланцюгу проблем освітянської галузі, ланки, за яку треба тягти весь ланцюг.

За визначенням Ради Європи молоді люди мають володіти політичними, соціальними, інформаційними, мовними компетентностями, які забезпечують можливості для життя серед різноманітності культур, та здатністю до навчання протягом усього життя. Останнім часом у науці визначено базові (ключові) компетентності, обґрунтовано необхідність володіння ними кожною особою як обов'язковою умовою підготовки до дорослого життя.

Разом з тим загально визнано, що зміст шкільної освіти в Україні недостатньо відповідає потребам сучасного суспільства та ринку праці.

Векторами модернізації сучасної освіти визначено: підвищення якості освіти, забезпечення кожному громадянину рівного доступу до якісної освіти, прискорення темпів оновлення освітніх технологій, методів і форм; інноваційність освіти, підвищення ефективності управління, успішна адаптація випускників у соціумі та на ринку праці. Наукові дослідження та освітня практика довели, що з метою підготовки молоді до життя в інформаційному суспільстві необхідно зорієнтувати, перш за все, педагогічну громадськість на адаптацію до процесів інформатизації, а учнів – на формування спроможності до асоціативного оцінювання та відбору інформації.

Учителі мають бути готовими відповісти на зростаючі вимоги суспільства, беручи активну участь у його розвитку «як носії й організатори сучасних освітніх і суспільних змін». До ключових напрямів розвитку вчителів-європейців належать такі: вчитися пізнавати процеси навчання і виховання; постійно оволодівати новими знаннями з предмета спеціалізації; удосконалювати зміст навчальних планів і програм; збагачувати методичний арсенал, вивчаючи напрацьоване і розробляючи інноваційні методи; проводити дослідно-експериментальну роботу; розвивати соціальні та культурні виміри освіти.

За таких підходів особливі вимоги у світовій педагогіці приділяються післядипломній освіті. Саме вона є найбільш гнучкою складовою процесу фахового зростання людини, яка безпосередньо обслуговує швидкоплинні зміни, що відбуваються в системі виробництва і громадського устрою.

Проблеми підготовки спеціалістів, підвищення їх кваліфікації та перепідготовки у всіх розвинених країнах світу відтепер визначаються як пріоритетні, що безпосередньо пов'язані з економічним і культурним розвитком, соціальною стабільністю будь-якої держави. Ефективне функціонування відповідної системи забезпечує в суспільстві високу планку професіоналізму, сприяє гармонійному поєднанню суспільних і особистісних інтересів.

Згідно із Законами України «Про освіту» і «Про вищу освіту», післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки шляхом поглиблення, розширення і оновлення професійних знань, умінь та навичок або отримання

іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду. Педагогічні працівники мають право на підвищення кваліфікації, перепідготовку, вільний вибір змісту, програм, форм навчання.

Інститути удосконалення кваліфікації вчителів, які пройшли в Україні семидесятирічний шлях і сьогодні називаються інститутами післядипломної педагогічної освіти (або безперервної освіти), за своїм призначенням і результативністю виконання багатofункціональних завдань є унікальними навчальними, методичними і науковими установами, які здійснювали і продовжують здійснювати величезний вплив на модернізацію освіти і виконують роль могутнього рушія запровадження всіх реформ в освіті. Це зумовлює необхідність спеціальної нормативно-правової бази для системи післядипломної педагогічної освіти, про що, на жаль, останніми роками продовжує тільки говоритися.

Поки що недостатньо усвідомлюється, що інститути післядипломної педагогічної освіти на відміну від тих вищих навчальних закладів, які вчать студентів, навчають дорослих людей, які вже мають вищу освіту, чим суттєво відрізняються від вищих навчальних закладів, які навчають молодь основам професії. Тому головним у системі післядипломної освіти є створення мотиваційних умов і бажання продовжувати освіту, що потребує не тільки високого рівня освіченості науково-педагогічних працівників, а й відповідних умінь. Таких педагогів треба формувати, що є першочерговим завданням сучасної андрагогіки.

Сьогодні продовжує існувати ціла низка актуальних проблем, нерозв'язання яких суттєво гальмує розвиток суспільства в цілому, не надає кожній людині соціальних гарантій, які післядипломна освіта має забезпечити. Насамперед, це відсутність правового поля післядипломної освіти; дієвих стимулів неперервного професійного та особистісного зростання; правових механізмів, що гарантують людині подальше просування по службі за умов підвищення фахового рівня; чітких стандартів змісту післядипломної освіти.

70-річний шлях, який пройшла післядипломна педагогічна освіта на Харківщині та й у багатьох інших регіонах України,

показав, що ця система є затребуваною вчителем, бо справжній учитель завжди із задоволенням отримує нові знання, вдосконалюється як професіонал.

Відповідно до завдань, які постали перед дошкільною, загальною середньою, позашкільною освітою внаслідок модернізації національного освітнього простору, в Харківському регіоні сформовано прогностичну модель розвитку післядипломної педагогічної освіти, що забезпечить «проривну» стратегію виходу до стану інноваційного розвитку, який ґрунтується на сучасних освітніх технологіях, світових стандартах, принципі «освіти упродовж усього життя». Ця модель зорієнтована на розв'язання перспективних завдань освіти, зокрема таких, як оволодіння працівниками освіти інформаційно-комунікаційними технологіями, навичками роботи в Інтернеті, цілеспрямованого самонавчання, прагнення до ознайомлення з позитивним досвідом інших та втілення його елементів у власній діяльності, відкритість в оцінюванні досягнень, розробка і захист власних інноваційних проектів, вільний вибір місця, форм і термінів навчання.

Модернізована система післядипломної педагогічної освіти має забезпечити не лише підвищення кваліфікації працівників системи освіти, перепідготовку, самоосвіту і наукове зростання, а й сприяти особистісному зростанню кожного фахівця.

Зазначене свідчить про те, що розбудова національної системи освіти України вимагає вирішення цілого комплексу завдань щодо становлення, розвитку та перебудови системи післядипломної педагогічної освіти в регіонах на засадах безперервності, зміни організаційних, методологічних, психологічних компонентів.

Система післядипломної освіти орієнтується не тільки на те, щоб дати вчителям сучасні знання, а й, насамперед, на стимулювання їх пізнавальної активності, творчих пошуків і особистісного зростання без вікового обмеження. Учитель повинен кожен час учитися не просто через необхідність, а усвідомлено. У зв'язку з цим виникає проблема мотивації до підвищення кваліфікації, проблема ця швидше соціальна, ніж власне педагога.

Одним із завдань, що постали сьогодні перед інститутами післядипломної педагогічної освіти та керівними і педагогічними

кадрами, є також становлення вчителя як суб'єкта інноваційних процесів, спрямованих на впровадження у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів ідей компетентнісного підходу.

На сьогодні очевидно є оновлення стратегічних напрямів у розв'язанні наукових і практичних проблем роботи з дорослими: методологічного, цільового, теоретичного, концептуального, змістового, технологічного.

Але для якісного функціонування та розвитку системи післядипломної педагогічної освіти в Україні потрібно вдосконалення нормативного простору.

Г. П. Савош

*кандидат соціологічних наук
Дніпропетровська будівельна
академія*

(e-mail: savmv@i.ua)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ОСОБИСТОСТІ У ВНЗ

Оскільки виховання і освіта – це ключові сфери розвитку особистості, суспільства та держави, то правові норми, які регулюють їх розвиток, мають стратегічне та принципове значення. Саме вони значною мірою детермінують характер та цілеспрямованість виховного процесу в сучасному суспільстві взагалі та у вищих навчальних закладах зокрема. Аналіз правових, особливо законодавчо-нормативних документів демонструє, що питанням виховання приділяється в Україні значна увага. Так, на закріплення позитивних змін у сфері вищої освіти та визначення основних вимог щодо її подальшого розвитку спрямований Закон України «Про вищу освіту». Цей закон скерований, у першу чергу, на забезпечення як права громадянина на освіту, яке закріплене у ст. 53 Конституції України, так і потреб суспільства і держави у квалі-

фікованих фахівцях. Стосовно процесу виховання у вищій школі йдеться у ст. 51 цього документа «Обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників». Зокрема зазначається, що окрім постійного підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності та наукової кваліфікації, окрім забезпечення високого науково-теоретичного та методичного рівня викладання дисциплін, педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані дотримуватися педагогічної етики та моралі, а саме: поважати гідність інших; бути достойним прикладом для осіб, які навчаються; шанобливо ставитися до громадян, дотримуватися високої культури спілкування; не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію педагогічного працівника. Тобто сама особистість викладача має стати гарантом гідного громадянського виховання молоді у вищих навчальних закладах.

Я. В. Свічкарьова

*кандидат юридичних наук
Кіровоградський юридичний
інститут ХНУВС
(e-mail: Yarik2791@rambler.ru)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Активне включення України у процес формування єдиного європейського освітнього простору в контексті Болонського процесу суттєво актуалізувало проблему впровадження інноваційних процесів у систему вищої освіти. І хоча в Болонській Конвенції не порушуються питання гармонізації змісту освітніх програм, навчальних планів та методів навчання, на сьогодні з'явилася тенденція подолання національних розрізень в освіті країн-учасниць Болонського процесу, що викликало необхідність модернізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах нашої країни. Пов'язано це, насамперед, з посиленням розуміння

ролі методики викладання навчальних дисциплін. Виникла необхідність збагачувати традиційні, класичні для української вищої освіти, методи навчання активно-діяльнісними засобами навчання на підставі компетентнісного підходу (в межах практично орієнтованої професійної освіти) і, таким чином, підвищувати якість освіти.

Під якістю освіти слід розуміти здатність освітянського процесу задовольняти потреби осіб, які навчаються, у такому рівні знань і навичок, який дозволив би їм бути затребуваними професійним середовищем, з успіхом адаптуватися в соціальному житті, бути корисними суспільству та державі.

Слід зазначити, що історично склалося так, що вища освіта в Україні висуває на перший план процес викладання – передачі знань, а не процес їх осягнення. Так, традиційна модель освіти, яка зберігає практично монопольні позиції в сучасній вищій школі України, відчужує і викладача, і студента «як від предмета вивчення, так і від цінності навчання: ні перший, ні другий не переслідує у процесі взаємодії власне освітні цілі, які відповідають особистим інтересам; і перший, і другий будують свою діяльність під примусом».

Зазначена модель суттєво відрізняється від західної моделі вузівської освіти, яка ґрунтується на новій філософії освіти – «парадигмі навчання» та зорієнтована на інтереси особистості, а не системи. Відповідно, вона є більш інтерактивною, побудованою на активній взаємодії викладача та студентів. При цьому використовується кардинально інший стиль викладання, який ґрунтується на широкому використанні активних методів навчання, таких як інтерактивні лекції, групові дискусії, тренінги, створення стимуляційних, імітаційних ситуацій (case study, computer simulations), робота в команді над проектом, написання письмових робіт творчого характеру тощо.

Наприкінці ХХ ст. Р. Бар та Д. Таг обґрунтували нову філософію освіти, вони замінили існуючу раніше «парадигму викладання» на «парадигму навчання». Суть заміни однієї парадигми іншою полягає в новому розумінні процесу навчання та ролі навчального

закладу, який повинен не стільки забезпечувати навчання, скільки створювати навчання, використовуючи для цього всі можливі засоби. На їх думку, необхідно створювати сприятливі для студентів умови, за яких вони б «оволодівали функціональними структурами, що базуються на знаннях, а не обмежуються короткочасним утриманням в пам'яті розрізнених, вирваних з контексту уривків інформації», щоб вони розуміли широкий контекст отриманих знань.

Зазначена модель викладання знаходить своє віддзеркалення у стилі навчальної діяльності студентів, яка відзначається більшою активністю, самостійністю у процесі оволодіння знаннями та водночас більшою відповідальністю самих студентів за результати власної навчальної діяльності.

Важливим елементом сучасної вищої школи є обов'язкове надання знань, умінь та навичок відповідно до галузевих стандартів – освітньо-кваліфікаційної характеристики і освітньо-професійної програми з тої чи іншої дисципліни, але також не менш важливим завданням є навчити вчитися, прищепити студентам смак до самостійного пошуку та отримання нових знань, формування практичних умінь та навичок.

О. Л. Сидоренко

доктор соціологічних наук

Харківський регіональний центр

оцінювання якості освіти

(e-mail: office@zno-kharkiv.org.ua)

ЗАКОНОДАВЧА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗНО В УКРАЇНІ

Законодавча база ЗНО є невід'ємною частиною нормативно-правового регулювання освіти в цілому. Саме тому її аналіз має здійснюватися з точки зору співвідношення з освітнім законодавством в цілому.

До законодавчої бази освіти в Україні можна віднести, перш за все, Конституцію України, згідно зі статтею 53 якої громадяни

мають право здобувати безоплатно вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Право на освіту гарантується кожній людині на принципах рівності, визначених статтею 24 Конституції України. Реалізація цих конституційних засад передбачена Указами Президента України від 04.07.2005 р. №1013 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» та від 20.03.2008 р. № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні».

Особливу увагу приділено питанням реалізації цих прав, в межах яких сьогодні потребує аналізу і зовнішнє незалежне тестування. Механізм запровадження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступити до вищих навчальних закладів, визначено постановами Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1095 «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» (із змінами), від 31.12.2005 р. № 1312 «Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» (із змінами), від 08.12.2009 р. № 1319 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1095 і від 31.12.2005 р. № 1312».

Слід зауважити, що на законодавчому рівні ЗНО інтегровано у нормативно-правову базу вищої освіти. Так, відповідно до абзацу дванадцятого частини першої статті 18 Закону України «Про вищу освіту», спеціально уповноважений орган виконавчої влади в галузі освіти і науки затверджує Умови прийому на навчання до вищих навчальних закладів. Такі Умови прийому на 2010 р. були затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 18.09.2009 р. № 873 (zareєстрований у Міністерстві юстиції України 06.10.2009 р. за № 930/16946). Згідно з п. 7.8 цих Умов при вступі до ВНЗ на основі повної загальної середньої освіти подання сертифікатів Українського центру оцінювання якості освіти з результатами проходження зовнішнього незалежного оцінювання є обов'язковим.

Але на сьогоднішній день існує і окреме нормативне регулювання ЗНО з урахуванням соціально-економічних умов та потреб

держави у забезпеченні її кваліфікованими кадрами. Для проведення зовнішнього оцінювання у 2010 році Міністерством освіти і науки України видано такі документи:

- наказ від 26.06.2009 р. № 570 (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15.07.2009 р. за № 635/16651) (із змінами);
- наказ від 16.10.2009 р. № 937 (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22.12.2009 р. за № 1233/17249) (із змінами);
- наказ від 04.09.2009 р. № 894 «Про терміни проведення зовнішнього незалежного оцінювання у 2010 р.»;
- наказ від 01.12.2009 р. № 1081 «Про зміни в термінах проведення зовнішнього незалежного оцінювання у 2010 р.»;
- наказ від 22.03.2010 р. № 133 «Про створення пунктів трестування»;
- наказ від 25.03.2010 р. № 238 «Про внесення змін до нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України щодо зовнішнього незалежного оцінювання в 2010 р.»;
- наказ від 26.03.2010 р. № 243 «Про затвердження Змін до Умов прийому до вищих навчальних закладів України» (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 01.04.2010 р. за № 267/17562).

Таким чином, нормативно-правове регулювання ЗНО складається з кола законодавчих та підзаконних актів, але їх зміст потребує коригування для коректної інтеграції у законодавчу базу освіти в цілому.

М. В. Смирнова

кандидат юридических наук

Федеральный центр

образовательного

законодательства

(e-mail: smirnova_mv@list.ru)

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРАВА

Наличие стабильного законодательства, в полной мере обеспечивающего эффективное правовое регулирование, является необходимым условием функционирования и развития системы образования. Общей проблемой действующего законодательства в сфере образования является недостаточная разработанность используемого понятийного аппарата. Следует признать, что в настоящее время законодательство об образовании уже не обеспечивает полноценного правового регулирования отношений в сфере образования, заметно отстает от потребностей практики, не позволяет в полной мере обеспечить решение стоящих перед обществом и государством задач по модернизации образования и повышению его конкурентоспособности в мире.

Существенным стимулом к изменению подходов к правовому регулированию образования является развитие международных интеграционных процессов в этой сфере, исполнение принятых Украиной международных обязательств. В частности, формирование единого международного образовательного пространства требует разработки правовых механизмов и возможностей сравнения, сопоставления, сопряжения различных национальных образовательных систем. В связи с этим возникает ряд проблем, связанных с признанием документов об образовании и/или квалификации; вопросами языковой политики во взаимодействии образовательных организаций различных стран; условиями обучения иностранных граждан; международной аккредитацией образовательных программ; социальными аспектами образова-

ния (образование лиц с ограниченными возможностями здоровья, образование для взрослых и т. д.).

К ним примыкают вопросы профессиональных стандартов и рамочных квалификаций, кредитных систем, принятых в различных регионах мира (European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS, Credit Accumulation and Transfer System – CATS, University Mobility in Asia and Pacific – UMAP), и путей их сближения, а также вопросы развития университетского образования, корпоративной подготовки, различных форм дистанционного обучения и организации непрерывного образования. При этом складывающееся глобальное информационное пространство создает уникальные возможности для развития новых форм образования, образовательных и управленческих технологий и одновременно актуализирует задачу их правовой регламентации. Таким образом, приоритетным направлением модернизации законодательства об образовании должно стать создание правовых условий, обеспечивающих превращение образования в движущую силу и ресурс социально-экономического развития, важный механизм формирования инновационного потенциала, повышения конкурентоспособности страны, при одновременном сохранении юридических гарантий свободы и равного доступа к образованию, наиболее полного удовлетворения образовательных потребностей личности, повышения социального статуса педагога.

Список литературы

1. Спасская В. В. Законодательство Российской Федерации в сфере образования: становление и перспективы развития : [моногр.] / В. В. Спасская. – М. : Поматур, 2006. – 176 с.
2. Сырых В. М. Введение в теорию образовательного права / В. М. Сырых. – М. : Готика, 2002. – 400 с.
3. Шкатулла В. И. Образовательное законодательство: теоретические и практические проблемы. Общая часть / В. И. Шкатулла ; под ред. Ю. А. Кудрявцева. – М. : Исследоват. центр проблем качества подготовки специалистов, 1997. – 164 с.

4. Барабанова С. В. Административно-правовое обеспечение конституционного права граждан на высшее профессиональное образование в Российской Федерации : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.14. / С. В. Барабанова. – М., 2009. – 48 с.

5. Смирнова М. В. Обзор судебной практики по делам, связанным с защитой прав обучающихся / М. В. Смирнова // Ежегодник российского образовательного законодательства. – М. : ФГУ «ФЦОЗ», 2009. – Т. 4. – Вып. 4. – С. 107–125.

Л. М. Сорокіна

*кандидат соціологічних наук
Дніпродзержинський національний
технічний університет*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА: МОЖЛИВОСТІ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Процес становлення правової держави безпосередньо пов'язаний з формуванням правової культури громадян, особливо молодих. Це пояснюється роллю молоді в суспільному відтворенні. Рівень правової культури молоді є одним із показників її розвитку і важливим критерієм модернізації суспільства. Основним завданням суспільства є формування правової культури молоді. Засобами формування є пропаганда прав, розвиток у громадян юридичних знань, практичне зміцнення законності, наявність сильної юридичної науки, вдосконалення системи правових актів, яке досягається завдяки наявності в державі демократичної, ефективної конституції і високої правової і техніко-юридичної якості законів і підзаконних актів.

Правова культура суспільства є умовою забезпечення свободи та безпеки особистості, прав людини, гарантом її правової захищеності та громадської активності, змушує владу надати правовому статусу людини юридичної значущості – забезпеченості законом та судом. У свою чергу, правова культура особис-

тості є компонентом правової культури суспільства та відображає ступінь і характер прогресивного розвитку.

Рівень сформованості правової культури особистості дозволяє оцінити соціологічні дослідження, результати яких дають змогу стверджувати наступне: тільки 37% опитаних володіють основними знаннями про свої конституційні права та обов'язки. Певне уявлення про кримінальне законодавство мають 31%, про трудове – 24,5%, про шлюбно-сімейне законодавство – 16,3%.

Формування позитивного ставлення до закону, права, знання громадянами своїх прав і обов'язків перед державою і суспільством є основними завданнями в процесі формування правової культури. Дотримання законів є невід'ємною складовою правової культури молоді. На питання: «Чи треба дотримуватися законів?» відповіли «так» – 84%; «ні» – 12%; 4% – було важко відповісти.

Про задоволення потреби у правових знаннях можна судити з розподілу відповідей на питання: «Наскільки Ви задоволені правовими знаннями, отриманими в процесі навчання?»: 42% респондентів задоволені отриманими знаннями, у тому числі 16% задоволені повністю, 26% – скоріше задоволені, ніж незадоволені; 40% – більше незадоволені, ніж задоволені отриманими знаннями, 9% – незадоволені повністю; важко було відповісти – 9%. Тобто все ж таки більшість респондентів, виражаючи незадоволеність отриманими знаннями, оцінюють стан правової освіти як поганий.

Це підтверджує висновок про невисоку ефективність правової освіти, яка не забезпечує достатнього рівня інформованості учнів і студентів про їх основні права.

І. В. Тимошенко

*кандидат економічних наук
Народна українська академія
(e-mail: et@nua.kharkov.ua)*

О. М. Нащекіна

*кандидат фізико-математичних
наук
Національний технічний
університет «Харківський
політехнічний інститут»*

РОЗБУДОВА ОСВІТНЬОГО ПРАВА В УКРАЇНІ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Хоча питання економічного тлумачення законів цікавлять економістів з давніх часів (Беккарія Бонесар, 1764; Ієремія Бентам, 1789; Карл Маркс, 1867), становлення економічної теорії права (Law and Economics) як досить самостійного і специфічного напрямку розвитку економічної теорії почалося лише у 1960-ті роки, перш за все, завдяки піонерним роботам Роналда Коуза (1960) і Гвідо Калабрезі (1961). Вагомий внесок у становлення і подальший розвиток цього напрямку зробили праці таких дослідників, як Дуглас Норт, Річард Познер, Гордон Таллок, Гарольд Демсец, Центо Вельяновські, Герберт Ховенкамп, Гері Беккер та ін.

Незважаючи на досить суттєві відмінності у поглядах вчених, які працюють у руслі економічної теорії права, усі вони більш-менш послідовно доводять ідею про те, що загальна логіка, закономірності і перспективи розвитку правової системи можуть бути визначені, виходячи з основоположних принципів неокласичного економічного аналізу – методологічного індивідуалізму і максимізації корисності.

Узагальнені і дещо спрощені головні висновки, що випливають з цього підходу, можна визначити так:

– у межах правової системи всі її актори (розробники правових норм і їх виконувачі, правоохоронці і правопорушники, посадові особи і пересічні громадяни) поведуть себе, виходячи із своїх особистих інтересів, і діють як раціональні максимізатори своїх

особистих функцій корисності (норми права і розроблятимуться, і будуть виконуватися тоді і тою мірою, якою вони сприятимуть реалізації тих чи інших інтересів);

– загальний стан, особливості і динаміка розвитку правової системи в цілому обумовлюються і впливають з тих характеристик, які присутні її акторам (індивіди – первинні, система – вторинна).

Серед найважливіших досягнень і результатів впровадження висновків економічної теорії права на практиці на особливу увагу заслуговують два головних:

– раціональне обґрунтування загальних принципів функціонування і розвитку правової системи (наприклад, визначення заборонно-зависоких видатків, які унеможливають організацію ефективного контролю за виконанням певної правової норми);

– обґрунтування ефективності і вибір конкретних напрямів впровадження правових реформ (системна економічна оцінка необхідності, можливості і наслідків змін у правовій системі – інституційних змін або інституційних інновацій).

Усе це дає підстави зробити висновок про доцільність і перспективність використання економічного аналізу у розбудові освітнього права в Україні.

Т. В. Топчій

кандидат соціологічних наук

Фрунзенська райрада м. Харкова

(e-mail: frik@kharkivoda.gov.ua)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Безперервна освіта сьогодні є одним із пріоритетів розвитку освітніх систем всього світу. Саме такий принцип здійснення освітнього зростання особистості розглядається сьогодні як той, що має найбільший потенціал у здійсненні впливу на успіх людини в сучасному світі.

Сьогодні можна вести мову про процеси інституціоналізації безперервної освіти. Завдяки таким процесам вона набуває більшого поширення, формуються цілі пласти інформаційних та організаційно-практичних компонентів, які сприяють підвищенню ефективності та результативності освіти в цілому.

Однією з особливостей безперервної освіти є її орієнтування на потреби особистості в освітньому ракурсі. Саме тому така освіта має бути гнучкою та різноманітною. Але вона не може існувати у суспільстві без регулювальних механізмів. На сьогодні такими механізмами можуть бути лише декларації міжнародного рівня, які визначають ключові напрями розвитку безперервної освіти (наприклад, Гамбурзька декларація про навчання дорослих (1997), Софійська декларація щодо освіти дорослих (2002), Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття, Болонська декларація, Програма ЮНЕСКО «Освіта для всіх», Кронберзька декларація про майбутнє процесів придбання та передачі знань (2007).

На сьогоднішній день сформована потреба у розробці більш конкретних правових основ забезпечення функціонування безперервної освіти в умовах тих чи інших держав, у тому числі і в Україні, де досвід реалізації безперервної освіти вже досить потужний (наприклад, Народна українська академія).

Р. Б. Шишка

доктор юридичних наук

МФЮА

(e-mail: shishka53@mail.ru)

ПІДХОДИ ДО ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В описовій частині роботи слід звернути увагу та те, що жоден із ВНЗ України не входить до числа 500 кращих вищих навчальних закладів Європи. Утім, якщо зважати на рекламу, то більшість ВНЗ України явно переоцінюють свої можливості і своїх

випускників та пропонувані потенційному споживачеві освітянські послуги. До відомого афоризму: «Мы все учились понемножку чему-нибудь и как-нибудь» додалося ще «Ми вчимо потрохи». Тому є причини зовнішнього та внутрішнього характеру. У тому і в тому є тенденції до кількісного зростання, що спричиняє проблему якості, і на зміну індивідуальному підходу до студента прийшов загальний.

Попри різке збільшення осіб із науковими ступенями та вченими званнями, якісного зростання викладацького корпусу не відбулося. На зміну якості освіти прийшли кількісні показники, яскравим проявом яких є баломанія. Здебільшого такі бали виставляються за результатами модулів чи за результатами практичних занять викладачами, які мають значно нижчу кваліфікацію, ніж лектор, чи більше керуються власними оцінками рівня знань чи вмінь, ніж потребами фахової чи навіть спеціальної підготовки. Наприклад, чи може бути відкрито магістратуру за напрямком «нотаріат», якщо на базовій кафедрі немає жодного практикуючого нотаріуса? Відповідно, на іспитах значна частина студентів із високими балами не в змозі їх підтвердити.

Ще одним проявом кількісного підходу є те, що вищу освіту намагаються отримати чи не поголовно випускники середніх навчальних закладів і ті, які мають необхідну базу, і ті, які трохи навчилися читати та писати.

Отже, основне завдання вищої школи – підвищення якості освіти. Це впливає і із «Концепції Державної цільової програми «Наука в університетах» на 2008–2012 роки», затвердженої розпорядженням КМУ від 18 липня 2007 р. № 548-р., яка передбачає підготовку нового покоління висококваліфікованих фахівців для її наукоємних галузей, упровадження інноваційної діяльності в ринкових умовах, а навчальний процес і проведення наукових досліджень взаємопов'язані та забезпечують єдність засвоєння і передачі знань.

Слід зазначити, що рівень наукових досліджень та їх взаємодія з навчальним процесом у більшості ВНЗ III–IV рівня акредитації не забезпечує належної підготовки висококваліфікованих фахівців та виконання конкурентоспроможних наукових розробок. Так, нау-

кові розробки високого рівня виконуються менш як у 50 відсотках навчальних закладів. Більше того, деякі університети проводять наукові дослідження на недостатньому рівні, не впроваджуючи їх у навчальний процес, чи відбуваються формальними звітами, чи навіть нічим не обгрунтованими розкрутками, що негативно впливає на його якість. Варто також зазначити, що норми навчального навантаження у викладачів ВНЗ практично не залишають часу для наукової діяльності.

Причинами такого стану визнано: низький попит підприємств на результати наукових досліджень; зменшення якості підготовки наукових працівників; недостатній рівень наукових досліджень; високий рівень зносу наукового обладнання та приладів; великий обсяг навчального навантаження працівників; недостатнє бюджетне фінансування наукових досліджень; невідповідність нормативно-правової бази потребам розвитку наукової діяльності університетів.

Відповідно досягнення високого рівня підготовки у ВНЗ передбачає: активізацію наукової діяльності в університетах; виконання конкурентоспроможних наукових розробок в університетах дослідницького типу, які утворюються на засадах експерименту; усунення суб'єктивного підходу до оцінки науково-педагогічних працівників та запровадження об'єктивних показників при поділі навчального навантаження.

Слід зазначити, що без зміни існуючих законодавчих засад проведення наукових досліджень в університетах, які не сприяють підвищенню їх зацікавленості, та без залучення викладачів до наукової діяльності і зміцнення матеріально-технічної бази університетів не відбудеться належної взаємодії науки та освіти в цих закладах. Тому передбачено новий підхід до підготовки фахівців через утворення університетів дослідницького типу, залучення працівників наукових установ, академій до наукової діяльності в університетах, проведення наукових досліджень працівниками університетів і студентами, кардинальну зміну підходів до підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників не на основі формального підходу, а в тісному зв'язку із практикою та науковими установами.

Передбачається: удосконалення нормативно-правової бази для активізації наукової діяльності ВНЗ; утворення науково-навчальних центрів за участю ВНЗ і наукових установ академій у регіонах з високим науковим потенціалом; розроблення механізму підвищення зацікавленості підприємств у проведенні наукових досліджень в університетах; установлення нормативів оплати праці штатних наукових працівників університетів IV рівня акредитації на рівні оплати праці наукових працівників Національної академії наук; створення в університетах умов для залучення талановитої молоді до наукової діяльності, зокрема з: використанням можливостей наукових установ Національної та галузевих академій наук для спільної підготовки магістрів; розширенням практики створення науково-навчальних центрів, спільних факультетів, кафедр та дослідницьких лабораторій, наукових установ подвійного підпорядкування з Національною та галузевими академіями наук і МОН; розробленням механізму державної підтримки стажування аспірантів і молодих учених у провідних університетах і наукових центрах; реалізацією соціальних програм підтримки аспірантів та молодих учених.

Насамкінець, слід відмовитися від надання вищої освіти на основі кількісного чи фінансового підходу, а забезпечувати вищою освітою на основі прискіпливого відбору абітурієнтів та різкого підвищення вимог до студентів. Наприклад, вважаємо неприпустимим, якщо замість викладачів, які безпосередньо працюють із студентом, надавати право виставляти оцінки іншим викладачам, навіть завідувачам кафедри.

М. П. Юніна

*Кіровоградський юридичний
інститут ХНУВС*

МЕТОДИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Будь-яка діяльність складається з трьох частин: орієнтовно-мотиваційної; операціонально-виконавчої; рефлексивно-оцінної.

Відсутність першої частини перетворює діяльність у хаотичне скупчення окремих дій без чіткої й усвідомленої мети, коли людина не бачить особистісного змісту в чинених діях, не сприймає їх як значущі, важливі, необхідні для себе. Відсутність же третьої частини також призводить до втрати мети діяльності, оскільки в людини не сформована при цьому здатність оцінити своє поетапне просування до бажаного результату, можливість його досягнення, перспективи і наслідки свого поведіння надалі. Успішність діяльності, можливість її коректувати, розвиток своїх творчих здібностей і самовдосконалення в цілому стають дуже важкими за відсутності чи невисокому рівні сформованості рефлексії.

Тому навчальна діяльність, як і будь-яка інша, повинна обов'язково містити всі три зазначених компоненти і найважливіше завдання освіти – навчити учнів будувати свою діяльність як повноцінну, розумну, в якій усі три частини збалансовані, досить розгорнуті, усвідомлені і цілком здійснені. При цьому мається на увазі, що всі дії, у тому числі контроль і оцінку, здійснює саме той, кого навчають.

Формування навчальної діяльності як способу активного здобуття знань є одним із напрямів розвитку особистості учня. Специфіка цього способу полягає в послідовному і цілеспрямованому відпрацьовуванні активності самих учнів (розуміння навчального завдання, оволодіння способами активних перетворень об'єкта засвоєння, оволодіння способами самоконтролю). На цій основі постає завдання формування усе більшої самостійності переходу учнів від виконання одного компонента навчальної діяльності до інших, тобто формування способів самоорганізації діяльності.

У літературі з педагогіки часто плутають поняття методу і форми навчання. Дано наступні визначення: форма – характер орієнтації діяльності. В основі форми лежить провідний метод. Метод – спосіб спільної діяльності викладача і учня, з метою розв'язання завдань. Форми навчання бувають конкретними і загальними.

Гарна освіта допомагає людині орієнтуватися в новій для неї

ситуації і знаходити ефективні варіанти діяльності; здатність діяти подібним чином звичайно пов'язують з інтелектом.

Виходячи з цього, було б логічним вважати, що поряд із засвоєнням визначеного обсягу фактів і алгоритмів, найважливішим завданням освіти є розвиток інтелектуальних можливостей людини.

Накопичені на сьогодні знання дозволяють стверджувати, що рівень інтелекту визначається досконалістю, насамперед ступенем структурованості й узагальненості моделі світу людини і ступенем опрацьованості операцій на цій моделі. Іншими словами, знання людини – це не сума, а система. Створення такої системи і відпрацювання на її базі когнітивних операцій, що забезпечують успішну діяльність у нестандартних ситуаціях, – основне завдання освіти.

Ciorba Valeriu

*Moldovan Association of Young
Researchers «PRO-Science»,
President*

(e-mail: vciorba@gmail.com)

Beregoi Elena

*PhD student, deputy-director «Mihail
«Mihail Kogălniceanu» Lyceum,*

(e-mail: elenbi2000@gmail.com)

**EDUCATIONAL LEGISLATION IN MOLDOVA:
REALITIES AND PERSPECTIVES**

Time requirement imposes continuous reforms on educational systems. Since 1995, Moldovan educational system has been regulated by Educational Law, which is in effect till now. The new law on education is strongly needed for Moldova, as far as it is a big arrear to the Council of Europe. During the last two years, two attempts were undertaken to develop and adopt a new law on education.

On the 19th of September 2008, the head of the state proposed Educational Code, which gives the priority to the strategic specialties which are of great demand for the state. The Code was supported by The Government [1], and at the end of the year was approved in Parliament, although not promulgated by the head of the state. The rectors of state universities showed their disagreement with the Code's provisions, according to which the number of students studying on contract basis should be decreased.

The second draft of Educational Code [2] of Moldova, which aimed to replace the Educational Law approved in 1995, was made public by the Ministry of Education on April 21, 2010. The document is not revolutionary as it continues to promote the implementation of the European standards in the education system of Moldova. The draft Educational Code provides a different educational doctrine. Among the novelties for the education system are the organization of district schools and the institution of vocational education, as well as the introduction of the third cycle of doctoral studies and the creation of doctoral schools like in a number of European countries. The spending on education will constitute 8% of the GDP. There will be also established a close connection between the labor market and the university system [3].

The second draft Educational Code was discussed during public debates 30 days after April 21, 2010, but the discussion was prolonged.

A lot of proposals and recommendations were made by the heads of educational institutions, teachers, parents, students, and representatives of the civil society. Several experts' conclusions say: after the new draft Educational Code comes into force, the appearance of professional high schools will diminish the prestige of the colleges [4] and Educational Code Project ascribe to local authorities too many responsibilities and burdens [5].

Certainly, Draft Educational Code contains a lot of new regulations aimed to improve the educational process and will represent a big step forward, but at the moment the Government is still working on the second draft Educational Code and the soon adoption is uncertain due to political instability.

References

1. <http://omg.md/Content.aspx?id=677&lang=2>
2. http://www.edu.md/files/unsorted/Draft_Education_Code.doc
3. <http://www.allmoldova.com/en/moldova-news/1249047076.html>
4. <http://www.azi.md/en/story/11005>
5. <http://viitorul.org/newsview.php?id=2849&l=ro&idc=132>

Sevda Huseynova

*University of Languages, School of
International Relations and Great
Britain Studies, BS and master*

EDUCATION SYSTEM IN AZERBAIJAN

Sitting in a cradle of oil resources and emerging from a decade of border conflicts, Azerbaijan is a country of paradoxes facing a multitude of post-transition challenges. Following the collapse of the Soviet Union, Azerbaijan's education system faced major challenges, resulting from rapid economic decline, hyperinflation, and budget cuts.

In the modern world, integration into the educational system of European countries and formation of the European Higher Education Area gets a special urgency. From this point of view, Bologna process takes a special place. Azerbaijan joined to the Bologna process in 2005, and it defined contours of the reforms carrying out in the field of higher education. After joining the Bologna Ministry of Education of Azerbaijan elaborated an Action Plan and by the Order of the Minister of Education «Plan of activities on implementation of the requirements of Bologna Declaration in higher education system of the Republic of Azerbaijan for 2006-2010» was adopted.

The current education system and its standards, governance mechanisms of independent Azerbaijan in some cases still reflect Soviet ideology. In 1992, Milli Majlis (the Parliament) of Azerbaijan passed the Law on Education, which constituted a legal basis for the establishment of the two-cycle higher education system in Azerbaijan, namely the system composed of bachelor and master degree studies.

For the first time, there was held student admission to 80 fields in more than 300 specialties of 23 higher educational institutions to bachelor's degree.

However, as transformation to the two-cycle system was not carried out carefully and stage-by-stage, and instead was done in the form of a quick national-scale campaign, the purposes, context and differences between bachelor and master programs have not been grasped by many higher education institutions up until now, and remnants of this «incompleteness» can be observed even today.

In 2008, initiative to develop the Education Law of Azerbaijan Republic was launched. According to Azerbaijan legislation, this draft law was heard and discussed in three sessions of Parliament (Milli Majlis) and finally on June 19, 2009 the Law has passed. «Education Law of the Republic of Azerbaijan» was approved by the decree No 156 of the President dated September 5, 2009. However this a framework and special laws by each sections should be developed.

ЗМІСТ

Програма	3
<i>Астахова В. И.</i> К вопросу о противоречиях в определении правового статуса украинских студентов	15
<i>Астахова Е. В.</i> Концептуальные подходы к формированию стратегии образовательного права и потребности времени	17
<i>Астахов В. В.</i> К вопросу о кодификации образовательного законодательства	19
<i>Астахова Е. В. (мл.)</i> Экономические парадоксы образовательного права	21
<i>Богомаз К. Ю., Шеломовська О. М.</i> Адаптація зарубіжного досвіду щодо впровадження освітнього права в системі вищої школи України	23
<i>Бойчук Д. В.</i> Елементи педагогічної майстерності	28
<i>Валеев Р. Г.</i> Форми навчального процесу в нормативних актах, педагогічній теорії та практиці	30
<i>Венедиктова И. В.</i> Стандарты образования как необходимое условие оказания образовательных услуг	41
<i>Верхогляд О. О., Романовська Ю. Ю., Романовський О. О.</i> Розвиток американського законодавства у сфері вищої освіти у ХХ–ХХІ ст.	43
<i>Войно-Данчишина О. Л.</i> Статус научно-педагогических работников: трудовое и образовательное законодательство	45
<i>Герасина Л. Н.</i> Правовой контекст содействия «инновационной педагогике» в высшем образовании	46
<i>Гончарова Г. С.</i> Правове регулювання трудових відносин з керівними працівниками вищих начальних закладів III та IV рівнів акредитації	48
<i>Горбунова-Рубан С. О.</i> Доступне правосуддя у сфері освіти для осіб з інвалідністю	54
<i>Грабар О.</i> Право на здобуття другої вищої освіти та умови його реалізації	56

<i>Гужва А. М.</i> Особливості договору про створення на замовлення і використання твору у ВНЗ	57
<i>Гурак Р. В.</i> Організаційно-правові форми вищих навчальних закладів України	62
<i>Деменко О. І.</i> Система правової освіти в м. Харкові	64
<i>Дікова-Фаворська О. М.</i> Правові гарантії щодо освіти осіб з функціональними обмеженнями здоров'я	66
<i>Довгаль Е. А.</i> К вопросу о направлениях модернизации системы образования Украины в условиях международной конкуренции	68
<i>Загородній А. С.</i> Проблеми одностороннього розірвання договору про надання освітніх послуг ВНЗ на вимогу виконавця	70
<i>Загородній С. А.</i> Окремі пропозиції щодо класифікації освітніх послуг, які надаються ВНЗ	72
<i>Зайцева Т. В.</i> Проблема формування сучасного викладача вищого навчального закладу освіти	74
<i>Ладиченко В. В.</i> Гуманістичні цінності та проблеми вищої юридичної освіти	76
<i>Малай Л.</i> Система образования в Республике Молдова	81
<i>Масалитина Е. Е.</i> К вопросу образовательного кредитования в Украине	83
<i>Михайлева Е. Г.</i> Нормативно-правовое регулирование образовательных практик как социальная необходимость	85
<i>Михайленко Г. В.</i> Система правової освіти та виховання в Харківській області	86
<i>Михальов В.</i> Молодіжна політика України	87
<i>Нестеренко П. В.</i> Сравнительный анализ украинского и европейского законодательства в сфере образования	88
<i>Одинцова Е. А.</i> Основные направления совершенствования национального образовательного законодательства	91
<i>Покроєва Л. Д.</i> Шляхи вдосконалення та розвитку нормативного простору післядипломної освіти в Україні	95

<i>Савош Г. П.</i> Правове забезпечення освітньо-виховного процесу особистості у ВНЗ	99
<i>Свічкарьова Я. В.</i> Впровадження інноваційних процесів у систему вищої освіти	100
<i>Сидоренко О. Л.</i> Законодавча основа забезпечення ЗНО в Україні	102
<i>Смирнова М. В.</i> Актуальные проблемы образовательного права	105
<i>Сорокіна Л. М.</i> Правова культура суспільства: можливості освіти у формуванні та розвитку правової держави	107
<i>Тимошенко І. В., Нащекіна О. М.</i> Розбудова освітнього права в Україні як об'єкт економічного аналізу	109
<i>Топчій Т. В.</i> Проблеми правового супроводження безперервної освіти	110
<i>Шишка Р. Б.</i> Підходи до поліпшення якості освіти в Україні	111
<i>Юніна М. П.</i> Методи навчально-виховного процесу	114
<i>Ciorba Valeriu, Beregoi Elena.</i> Educational Legislation in Moldova: Realities and Perspectives	116
<i>Sevda Huseynova</i> Education System in Azerbaijan	118

Наукове видання

СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Програма та матеріали
науково-практичного семінару
4 жовтня 2010 р.

Відповідальна за випуск *О. А. Довгаль*
Редактори: *Л. А. Кармаза, О. В. Литовська*
Комп'ютерна верстка *І. С. Кордюк*

Підписано до друку 02.10.2010. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Гаймс».
Ум. друк. арк. 7,21. Обл.-вид. арк. 7,03.
Тираж 300 пр.

Видавництво
Народної української академії
Свідоцтво № 1153 від 16.12.2002.

Надруковано у видавництві
Народної української академії.

Україна, 61000, Харків, МСП, вул. Лермонтовська, 27.

ДЛЯ НОТАТОК